

Nasjonalbiblioteket/bokselskap.no, 2015

Norske mellomalderballadar: Historiske balladar (TSB C-gruppa)

Redaksjon: Velle Espeland, Børge Nordbø, Liv Kreken, Elin Prøysen, Astrid Nora Ressem, Olav Solberg, Ellen Nessheim Wiger

Teksten er lastet ned fra bokselskap.no

NORSKE MELLOMALDERBALLADAR

Historiske balladar

(TSB C)

Nasjonalbiblioteket/bokselskap.no

Oslo 2015

[TSB C 3 Dronning Dagmar og junker Strange](#)

[TSB C 5 Kong Sverker](#)

[TSB C 6 Dronning Dagmars død](#)

[TSB C 8 Vreta klosterrov](#)

[TSB C 11 Håkon Håkonssons død](#)

[TSB C 12/13 Alv ligg i Øresund](#)

[TSB C 15 Falkvor Lommansson \[Magnus Algotssons brurerov\]](#)

[TSB C 17 Mindre Alvs død](#)

[TSB C 18 Herre Karl lever fredlaus](#)

[TSB C 22 Margjit Runarborgi](#)

[TSB C 25 Nils Ebbesen](#)

[TSB C 27 Dronning Margrete](#)

[TSB C 33 Kong Hans' bryllaup](#)

[Forkortingar og litteratur](#)

TSB C 3 Dronning Dagmar og junker Strange

Innleiing

Kong Valdemar sender junker Strange til Beiarland for å fri til Dagmar for han. Ho følgjer Strange til Danmark, men på reisa spør ho han om kongen er like vakker som Strange sjølv. Då ho frå skipet ser kongen kome ridande ned til stranda, blir ho forskrekka over kor stygg han er. Ho ønskjer at ho var heime og hadde junker Strange på sin arm.

Ho blir gift med kongen og blir svært populær, sidan ho ber for fattige, enkjer og foreldrelause born. Dessutan ber ho om at fangane bør sleppast ut.

Sophus Bugge har skrive opp to variantar frå Fyresdal etter Gunhild Kjetilsdotter Sundsli og Åsne Gunleiksdotter Spokkelid. Dessutan har Torleiv Hannaas og Rikard Berge skrive opp nokre strofer etter Svein Tveiten i Setesdal.

Alle oppskriftene er påverka av *Kjempeviseboka*, men har også element som kjem frå andre kjelder. I setesdalsversjonen segler Strange og Dagmar tilbake til hennar land. I Åsne Spokkelis versjon drep junker Strange kongen, og Dagmar får liggje på junkerens arm. Slike moment finst også i variantar frå Færøyane og Sverige.

Historisk bakgrunn

Kong Valdemar II Seier regjerte i Danmark frå 1202 til han døydde i 1241. Bryllaupet med Dagmar (Dragomir) av Bøhmen stod i 1205. Då kan ho ha vore omlag 18 år gamal. I 1209 fødde ho ein son, Valdemar den unge, som døydde 22 år gamal. Dagmar døydde i 1212. Ifølgje ei anna folkevise ([TSB C 6 Dronning Dagmars død](#)) døydde ho i barnseng. To år seinare gifte kongen seg med Bengerd (Berengaria) av Portugal.

Kong Valdemar var faktisk einauga, slik det blir sagt i visa. Han hadde mist auga i slaget ved Bornhøved i 1227, men det var 14 år etter Dagmars død.

Oppskrift A

TSB C 3: Dronning Dagmar og junker Strange

Oppskrift: 1864 av Sophus Bugge etter Gunhild Kjetilsdotter Sundsli, Fyresdal, Telemark.

Orig. ms.: NFS S. Bugge VIII, 25–28 (reinskrift i anna hand, med Sophus Bugges hand i rettingar og i overskrifta)

Oppgjeven tittel: Junker Strange og Jomfru Dagmor

*

1. Kungen á junker Strangji dei sat over bór
– Mæ so mangen forgyllande fløyi –
dei snakka so mangt et gammalt ór.
– Han sigler junker Strangji mæ jomfrúva Dagmór –
2. Høyr de Jónker Strangji kot eg bée deg
dú ska reise te Beiarland á hente Dagmór ti meg.
3. Kossi kan eg te B[earland] fare,
eg tor 'kje mæ Beiarlandskónge tale. –
4. Men høyr de j[unker] S[trangji] koss eg bée deg
du ska' reise te B[earland] for meg. –
5. Ska' no eg te B[earland] fare
átte par klæir so vi' eg have.
6. 8 par klæir á níe par skó –
so plagar kongjen klæ sitt fókk.
7. S[trangji] han kom seg ti B[earland] fram
á kónge han røkkte han kvíten hand.
8. Her site dú Beiarlands konge over brede bór
á kungen af Danemark sender deg bo.
9. Han sender deg bo á blie tale
han vil dí Dóttir Dagmór ti hustrú have. –
10. Kungen han sveiper sitt hove í skinn,
so gjenge han seg for Dagmór inn. –

11. Eg helsar deg Dagmor kjær datteren min
vil dú fylge j[unker] S[trangji] til Danemark?
12. Dagmor hó svora alt sóm hó kann
eg haver aldri sett den mann. –
13. Kungen han svora av si forstand
du skal fylge j[unker] S[trangji] fram. –
14. Silkje á skarlak på jóræ blei breitt
Dagmór hó blei ne at strándæ léidd.
15. Då som dei kom seg på vegjen fram,
då spyr hó j[unker] S[trangji] kot de va' te mann.
16. Høyr de j[unker] S[trangji] eg spyr deg í trú
æ Danemarkskungen so véne som dú. –
17. Dagmór á Dagmór dú snakk inkje slikt
nár æ ténaren sin herren lík. –
18. Då som de skout si snekje fra land
då kom Danemarkskóngen né te strand. –
19. Á høyr j[unker] S[trangji] eg talar ti deg
kot æ de for ein fussi som her kjeme hit.
20. Dagmór á D[agmor] dú snakk inkje so,
de æ den herren, som dú ska få. –
21. Han va' både gróv á hærelút
á de høgre auga va' sprukkji ut. –
22. Gud gjøve eg va' på min faders land
eg ha deg j[unker] S[trangji] uppå min arm.
23. Han tog hende í hånden med ære,
då sille ho Danemarkes dronning væra.

*

Strofene er unummererte i manuskriptet.

Oppskrift B

TSB C 3: Dronning Dagmar og junker Strange

Oppskrift: 1864 av Sophus Bugge etter Åsne Gunleiksdotter Spokkeli,
Fyresdal, Telemark.

Orig. ms.: NFS S. Bugge q, s. 20–22 (kladd)

Oppgjeven tittel: Junker Strange og Jomfru Dagmaar^{VI}

*

1. Á ska' no eg ti Beiarland fara
– Mæ mange forgyllandes fløy –
átte klæepar de må eg have.
– So sigler junkar Strangjil at hente jomfru Dagmøy –
2. Kungen hev seg ein fiskardam,
der hentar langt flere enn kungens land.
3. [Kungen hev seg] eit fiskardikji
[der hentar langt flere enn kungens] ríkji.
4. Då dei kom sigland ti land
då kom kungen rennandⁿ¹ på hvídan sand.
5. Hot æ de for ein skjåge svein
som spretter gjúra kring hestebein.
6. Kjære mi Dagmøy du snakk inkje så,
de æ den herren dú ska få.
7. Gud gjæve eg ha vori på min faders land
å havt han herr Strangjil på min arm.
8. [Gud gjæve eg ha vori] í [min faders] rikje
[å havt han herr Strangjil] innved min sie.
9. Strangjil han drog sin kári blå,
so hoggji han kungen i lytinne två.
10. No heve skjøn Dagmøy forvunni^{v2} sin harm
hø kvær nått sove hó på Strangjils arm.
11. [No heve skjøn Dagmøy forvunni] sin kvide,
[kvær nått sove hó] mæ^{v3} [Strangjils] síe.

*

Strofene er unummererte i manuskriptet.

Reinskrift: NFS S. Bugge VI, s. 111

Oppskrift C

TSB C 3: Dronning Dagmar og junker Strange

Oppskrift: 1913 av Torleiv Hannaas etter Svein Tveiten, Bykle, Setesdal, Aust-Agder.

Orig. ms.: EFA T. Hannaas 425, 52

Oppgjeven tittel: Herr Strangji

*

1. «Hott æ de fy ein den sorte mann som rie sin gangar på kvitan sand?»
– I dag sigler junkar Strangji mot a skjøn dronning^{v4} Dagmøy. –
2. «Kjære mi jomfru (du) tala kji so for de æ den herren som du ska få.»
3. «Nei eg vi kje hava den sorte mann men du Strangji du sit'e so fast i mi hond.»
4. O S[trangji] h[an] snudde sitt skjip omkring h(an) siglde ti bakars i mote-vind.
5. O S[trangji] h[an] strama sin segl
...

*

Strofene er unummererte i manuskriptet.

Til venstre for oppskrifta står: Kongen hadde sendt S. av og skulde henta jomfrui Kongen siglde av og vilde faa jomfrui. Strangji saag paa daa kongen reid paa land S. hadde kytt upp Kongen. Men ho vilde kje ha denne Svartingjen. S. siglde til hennar land att

Under tittelen står: (Etter Knut Bjaai)

TSB C 5 Kong Sverker

Innleiing

Etter at kong Sverker den gamle døydde i 1156, kom det ein periode der sverkerætta og eriksætta kjempa om kongedømet i Sverige. Då eriksætta kom til makta, vart Sverker den unge sendt til Danmark der han voks opp hos morsætta si. Då kong Knut Eriksson av erikssætta døydde i 1195, sørgde den mektige jarlen Birger Brosa for at Sverker vart henta heim til Sverige og gjort til konge der. Eriksætta hadde fleire kongsemne som slo seg saman og søkte hjelp i Noreg. I januar 1208 kom dei over grensa med ein stor norsk leigehær. Sverker den unge hadde fått hjelp frå Danmark – kong Valdemar Seier kunne godt tenkje seg å få ein del av Sør-Sverige som takk.

Dei to hærane møttest ved Lena kongsgard i vestre Götaland. Gamle kjelder seier at Sverkers hær var på 18 000 mann, mens erikssønene berre hadde 10 000. Desse tala er sikkert overdrivne, men det må ha vore fleire tusen mann på kvar side. Arkeologar har funne restar av våpen, reiskapar og menneskebein over eit svært stort område. Dette skal ha vore eit hardt og svært blodig slag – det verste som til då hadde vore sett i Sverige. Erikssønene fekk siger, og dei flyktande danskane vart massakrerte. Avgjerande for sigeren var nok at dei norske og svenske soldatane var meir vane med å slåst i snødrev og kulde enn dei danske troppane. Sverker den yngre slapp unna med livet, men fall to år seinare i slaget ved Gestilren. Vi veit ikkje lenger kvar Gestilren er, men det ligg truleg ikkje så langt unna Lena.

I motsetning til andre historiske balladar, fortel denne visa dei historiske fakta ganske nøkternt. Sverker ber danskekongen om hjelp til å hemne drapet på far sin. Han får med seg ein hær frå Danmark, og dei dreg over Øresund og oppover Sverige til Lena. Kampen er hard og Sverker tapar.

Ei strofe frå denne visa har vorte spesielt kjend:

De fruer stande i høyeloft,
de vente deres herre skal komme.
Hestene kommer blodige hjem,
Og salene de er tomme.

Denne strofa inspirerte Christian Skredsvig til å måle biletet «Ballade» i 1881:

Visa er kjend i Noreg gjennom *Kjempeviseboka*. I 1860 skreiv Lindeman opp

eit vers med melodi etter Torstein Reiarsson Gvåle i Tuddal.

DgF 136

SMB 56

Oppskrift A

TSB C 5: Kong Sverker

Oppskrift: *Kjempeviseboka*, Anden Part, XX, s. 192–197.

Oppgjeven tittel: Unger Sverke, Konning udi Sverrig.

*

1. Det var unge Sverke,
gaar for Dan Konning at stande;
Min ædle Herre I det ikke fortryde,
jeg klager for eder min Vaande.
– Thi føre de Riddere deres Skiolde, der græder saa mangen. –
2. Min Fader er slagen ihjel med Svig,
og jeg af Landet dreven:
Dan Konning I laane mig af eders Mænd,
jeg kand det ærligen hefne.
3. Jeg vil laane dig af mine Mænd,
baade Sædlandsfar og Jude,
disse ere de beste Mænd,
som baade kand hugge og skiude.
4. Jeg vil laane dig Engelbret,
og der til Herr Carl graa;
Der er ingen i Sverriges Land,
som eene kand mod hannem staa.
5. Jeg vil laane dig Herr Offe Dyre,
med sit forgyldte Horn;
Han hugger ned for Foed i Striid,
som Bønder de meye Korn.
6. Det var om en hellig Søndag,
der Messen var goed at høre;
Sverke han rider til Øresund,
han lader sit Folk overføre.
7. De lagde ud med deres Snekker fra Lande,

det var saa faur en Flode;
De vare vel siu og siusindstive,
foruden de andre smaa Baade.

8. Ungeste Sverke stander i fremmer Stavn,
og seer han ud i Sunde:
HErre GUD lad os enten Seyer vinde,
eller siunke her ned til Bunde.

9. Saa kaste de deres Anker,
alt paa den hvide Sand;
Og det var unge Konning Sverke,
han træn der først paa Land.

10. Først drog ungen Engelbret,
og saa han Herr Carl graa;
Saa kom ungeste Sverke selv,
hans Banner var guul og blaa.

11. Det meldte han ungen Engelbret,
og saa tog han paa:
Heer Sverke I sende vore Fiender Bud,
I lade dem Feide-Bref faa.

12. Bort da reed den raske Smaadrenng,
hannem skinde Guld paa Hænde:
Der kunde hverken Høg eller Hund,
følge hannem Dag til Ende.

13. Ind da kom den liden Smaadrenng,
og steddis han for Bord:
Han var snild og streng i Tale,
han kunde vel føye sine Ord.

14. Det da meldte han uden Gammen,
der til gav han goed Efne:
Sverke min Herre haver sendt eder Bud,
sin Faders Død at hefne.

15. Hure da tør du uselige Dreng,
biude mig Eggen hin hvide;
Hans Fader stoed mig ikke uden et Hug,
han bier mig ikke udi Striid.

16. Høre I Sverrings Høfding bolde,
I kunde det ikke forunde;
Op da voxer den liden Hund,
med hvassen Tand udi Munde.

17. Det da var den liden smaa Dreng,

han sprang til Ganger røed;
Det vel jeg for Sandhed eder sige,
han reed som Fuglen Fløy.

18. Hil sidde I unge Konning Sverke,
og Kæmper saa have I fromme;
I sadle eders Hest, I drage imod,
eders Fiender monne nu komme.

19. De droge ad Bierge og Lide,
og Lene monne de det kalde;
Der lagde de af deres Kaaber blaa,
de førde sig i Brynie alle.

20. Tilsammen da droge de ædle Herrer,
det var saa ynkelig en Leeg;
Det var ont at stande udi Striid,
som Sønnen Faderen sveg.

21. Frem da rede de Danske Hofmænd,
de førde saa got et Moed;
De sloge ned de Vester Gyllands Mænd,
hvor de fore frem for Foed.

22. Konning Sverke hug og Sverting bed,
der giordes saa varmt om Hænde;
Det var saa ynksommelig en Striid,
som Faderen ikke Sønnen kiende.

23. Konning Sverke hug og Sverting bed,
og Hielmene de giordes røde.
Det var stoer Ynk i Striden at staa,
som Sønnen slog Faderen til døde.

24. Det var unge Herr Engelbret,
blæser i forgyldene Horn:
Saa vog han de Vester Gyllands Mænd,
som Bønder de meye Korn.

25. Det var Sverriges Høfding saa brad,
han hug med Sverd saa fast;
Ikke kunde ungen Sverke andet giøre
end bøde for de Kast.

26. Nu haver jeg standen dig femten Hug,
ja fleere og ikke ferre;
Du stander mig et for alle dem,
alt for din Høfdings Ære.

27. Det var unge Konning Sverke,

han der ikke lenger bødte:
Han hug den Høfding i forgyldte Hielm,
at Odden i Sadelen mødte.

28. De Danske de stoede saa Mandelig bi,
de Svenske til liden Fromme:
Langt heller de vilde paa steden døe,
end fra Herr Sverke rømme.

29. De Svenske vare to og tre mod en,
thi blev i Krigen stor Nød:
Saa mangan Ridder der blegnet om Kind,
saa mangan Hofmand blev død.

30. De vare dem vel otte tusinde Mand,
der de af Danmark fore hen;
Vel neppelig Fem og Femtig Mand,
Komme hiem til Landet igien.

31. Imellem baade Bierge og dybene Dale,
der gielder baade Ugle og Ørn;
Der græder saa mangan Ydske Enke,
og halv fleere Faderløse Børn.

32. Imellem de Bierge og dybe Dale,
der gielder baade Ugle og Ravn.
Der græder saa mangan smuk Festemø
haver mist sin Festemand.

33. De Fruer de stande udi Høyeloft,
de vente deris Herre skal komme;
Hestene de komme blodige hiem,
og Sadlene de vare tomme.

34. Konning Sverke vinker gjennem gyldene Hielm,
Haver nu denne Striid en Ende;
Flygtig Mand ey mister sit Mod,
han kand engang omvende.

35. Mine Fiender ere slagen, mine Maue ere døde,
det gjør mig Hiertens Vaande:
Men lever han Sverke Aar og Dag,
han kommer igien til Lande.

36. Her er tabt og her er vunden,
her forgis paa begge Sider:
Saa vel troer jeg Dan Konning god,
til hannem jeg henrider.

37. Min Fader er slagen med Falsk og Svig,

og skal jeg Landet rømme:
Saa ilde skal det de Oplændiske Bønder,
og deris Medfølg bekomme.

38. Og førre da skal jeg lade mit unge Liv,
og Blod og Aand opgive:
Førend jeg skal træde fra Kongeligt Navn,
Mine Fiender det overgive.

39. Indbyrdes Hofferd og hemmelig Had,
Fordærvsens Roed monne være:
En Moder til Kiv, til Kamp og Striid,
som tager bort Liv og Ære.

40. Den eene den anden fordærver i Grund,
naar tvende tilsammen fegtes:
Saa kommer den Tredie og tager det bort,
uden Sverdslag hannem ey negtes.

*

Strofene er nummererte i oppskrifta. Over balladen står ei innleiing om den historiske bakgrunnen.

Oppskrift B

TSB C 5: Kong Sverker

Oppskrift: 1869 av Ludvig Mathias Lindeman etter Torstein Reiarsson Gvåle, Tuddal, Telemark.

Orig. ms.: NB Mus ms 2456/1860:203, nr. 55, Lindemans manuskriptsamling, her gjengitt etter Ressem 2011.

Utan oppgjeven tittel.

*

1. Fruga stander i høia Loft,
hun ventar sin Herre at komme,
men Hestene komme saa blodige hjem,
og Salen' dei vare tome.
– De fører de Riddare i deres Skjolde øg der græder saa mange. –

*

Strofa er unummerert i manuskriptet.

TSB C 6 Dronning Dagmars død

Innleiing

Dronning Dagmar ligg i barnseng, men fødselen kjem ikkje i gang. Ho sender bod etter kyndige kvinner som kan hjelpe henne mot smertene, men det blir berre verre, og dei sender bod etter kongen. Men når han kjem, er Dagmar alt død. Barnet har dei likevel berga. I si sorg ber kongen kvinnene om at dei må be saman med han om at ho må livne opp att, og dei blir bønheyrde. Dagmar vaknar opp att og kjem med nokre spådomar og gode råd, før himmelens klokkar kallar på henne.

Dagmar frå Bøhmen var kong Valdemar Sejers første hustru. Ho var berre 25 år da ho døydde i barnseng 24. mai 1212. I dansk tradisjon blir ho skildra som mild, god og heiderleg. I visa ber ho om at kongen skal setje alle fangane fri.

Ho vart hugsa slik utover mellomalderen også, på grunn av dei fire balladane om henne.

Datering

Tidlegare vart balladen om dronning Dagmars død brukt som prov på at det vart dikta balladar i Norden alt tidleg på 1200-talet. Ein meinte at denne visa måtte ha vore dikta rett etter hendinga.

Den svenske forskaren Karl-Ivar Hildeman begynte å tvile på det. I visa seier Dagmar at sonen hennar, Knut, også må få bli konge; men her er det noko som ikkje stemmer. Dagmar hadde fødd ein son, Valdemar den unge, men denne Knut var ikkje Dagmars son. Han var kongens uekte son med ei jarledotter frå Skåne. Dette visste folk i samtida, og Hildeman meinte at dikteren av visa har henta kunnskapen sin om kongefamilien frå kongegravene i klosterkyrkja i Ringsted. Der ligg kongen med dei to dronningane på kvar side. Utanfor

Beingjerd ligg hennar tre søner, og utanfor Dagmar ligg den uekte sonen, Knut, som om han skulle vore Dagmars son. I omkvedet til visa blir det nettopp vist til grava hennar: «I Ringsted hviles dronning Dagmar». Hildeman meinte dette kunne bety at visa kunne ha vore dikta hundrevis av år seinare enn hendinga.

Visa har vore kjend i Noreg gjennom Peder Syvs kjempevisebok. Lindeman har skrive opp to melodiar til visa: den eine etter Olea Pedersdatter Jølstad, Brandval, den andre etter Samuel Hellen, Vestfold. Catharinus Elling har skrive opp ein melodi etter ein ukjend songar i Tuddal.

DgF 135

SMB 57

CCF 77

Oppskrift A

TSB C 6: Dronning Dagmars død

Oppskrift: *Kjempeviseboka* II, nr. 25

Oppgjeven tittel: Dronning Dagmars dødelige Afgang.

*

1. Dronning Dagmar ligger i Ribe siug.
til Ringsted monne de hende vente;
Alle de Fruer i Danmark ere,
dem lader hun til sig hente.
– Udi Ringsted hviles Dronning Dagmar. –

2. I hente mig fire, I hente mig fem,
I hente mig af de Vise:
I hente mig liden Kirstine,
og Herre Carls Søster af Rise.

3. I hente mig unge, I hente mig gamle,
I hente mig af de Lærde;
I hente mig liden Kirstine bold,
all Ære saa er hun værd.

4. Ind kom liden Kirstine ad Døer,
hun skinde saa røed af Guld;
Hun kunde ikke Liuset paa Krunen see,
hendis Øyne vare Taarefuld.

5. Liden Kirstine ind ad Dørren træen,
med Tugt og fauren Sinde;
Dronning Dagmar staar hende op igien,
saa vel hun faunede hende.

6. Kand du læse og kand du skrive,
og kand du løse min Pine;
Da skalt du slide Skarlagene røed,
og ride paa Gangerne mine.

7. Kunde jeg læse og kunde jeg skrive,
Jeg gjorde det jo saa gierne;
Det vil jeg for Sanden sige,
eders Pine er haarder end Jern.

8. Det var liden Kirstine,
tog Bogen og der udi saae;
Hielp Eder GUD Fader i Himmerig,
eders Pine er haarder end Staal.

9. Hun tog Bogen udi sin Haand,
saa sørgelige derudi læste;
Hielp os Christ i Himmerig,
at I eders Liv kunde skrifte.

10. Hun tog Læsten og den hellige Bog,
hun læste alt hvad hun kunde;
Det vil jeg for sandingen sige,
saa saare hendes Øyne de runde.

11. De fulde hende ud, de fulde hende ind,
det lide jo lenger jo verre:
Medens det kand ikke nu bedre være,
I sende Bud efter min Herre.

12. Viil GUD det have, det maa saa skeep,
og Døden stander mig fore;
I sende strax Bud til Skanderborg,
I finde min Herre der.

13. Det da var den liden smaa Dreng,
han loed ikke lenger forliden;
Og han rygte Sadel fra Bielken ned
og lagde paa Ørs hin hvide.

14. Og det var den anden smaa Dreng,
sette sig til Ganger røed;
End reed han langt hastigere frem,
end snaren Falk han fløy.

15. Kongen han stander paa Høyelofts Broe,
og seer han ud saa vide;
Og hisset seer jeg min liden smaa Dreng,
saa sørgelig monne han qvide.
16. Hisset seer jeg den liden smaa Dreng,
saa sørgelig monne han traas:
Nu raade GUD Fader i Himmerig,
alt bure det monnt med Dagmar gaa.
17. Ind da kom den liden smaa Dreng,
og stedes han for Bord;
Hun var snild i Tale,
han kunde vel føye sine Ord.
18. Dronning Dagmar haver mig til eder send,
med eder taler hun saa gierne:
Hun lenges baade fast og overbrat,
saa saare monne hun sig væne.
19. Dan Konning han slog Taflebord sammen,
at alle de Terning siunge:
Forbiude det GUD Fader i Himmerig,
at Dagmar skulde døe saa ung.
20. Der Kongen drog af Skanderborg,
da fulde hannem hundrede Svenne;
Og der han kom til Gridstedbro,
fulde hannem ikkun Dagmars Dreng.
21. Der han reed over Randbyl Hede,
da fulde hannem femten Svenne:
Der han kom over Riber Bro,
da var den Herre aleene.
22. Der var stor Ynk i Fruer-Stue,
der alle de Fruer græde:
Dronning Dagmar døde i liden Kirstins Arm,
der Kongen reed op ad Stræde.
23. Det var Danner Konning,
han ind ad Døren treen:
Det var liden Kirstine hin bolde,
hun rakte hannem Haanden igien.
24. Og høre I Herre og naadige Kong,
I skulle hverken sørge eller qvide:
Og I have faaet en Søn i Dag;
er skaaren af Dagmars Side.

25. Jeg beder eder alle Jomfruer og Møer,
jeg beder eder hver og alle:
I bede en Bøn for Dagmars Siæl,
at hun maatte med mig tale.

26. Jeg beder eder Fruer og Høviske Qvinder,
saa mange som her er inde:
I bede en Christen Bøn for mig,
at jeg maatte tale med hende.

27. Saa fulde de paa deres bare Knæ,
saa mange som der var inde:
Dem hørde deres Bøn og Kongelig Graad,
han monne hende levendis finde.

28. Dronning Dagmar reyser sig op af Baare,
hendes Øyne vare blodige røde:
Ah min Ædle Herre Kong Valdemar,
hvi gjør I mig denne Møde.

29. Her tør ingen Mand reddes for mig,
jeg haver ikke andet Ont giort:
End at jeg min Silke-Ermer smaa,
om Søndagen haver snørd.

30. Den første Bøn den jeg eder beder,
den vide I mig saa gierne:
alle Fredløse Mænd, dem give I Fred,
og lade alle Fanger af Jern.

31. Den anden Bøn jeg beder om,
den kommer eder selv til fromme:
I tage ikke ved Berngerd i Aar,
hun er saa beesk en Blomme.

32. Den tredie Bøn og største Begiere,
I tage saa vel til vare:
I lade ikke vor kiære yngste Søn,
I Aar udi Ledning fare.

33. I lade hannem Konning i Danmark være,
naar I gaae selv til døde:
Berngerd vil eder en anden føde,
som hannem agter at forøde.

34. I tage liden Kirstine til eders Viv,
hun er saa stolt en Jomfru:
Men gaar det eder anderledes i Hænde,
da kommer I mig i Hu.

35. Denne Bøn som I nu bede mig om,
den vider jeg eder saa gierne:
Jeg tager aldrig liden Kirstine til Viv,
eller nogen Verdens Terne.

36. Ville I ikke ægte liden Kirstine,
og ey nogen Jorderigs Terne:
Da skulle I fare til Portugal,
alt efter saa beesk en Veene.

37. Havde jeg ikke mine Ermer om Søndag snørd,
og ikke der Striger paa sat:
Da havde jeg ikke syndet der med,
og havt saa ond en Nat.

38. Høre I det min ædle Herre,
ville I meere af mig vide;
Der sidde Guds Engle i Himmerigs Rige,
de monne fast efter mig lide.

39. Nu er det Tid jeg farer herfra,
jeg maa ikke lenger dvæle:
Himmerigs Klokker de ringe efter mig,
mig lenges hen til de Siæle.

Oppskrift B

TSB C 6: Dronning Dagmars død

Oppskrift: 1913 av Johanna Berge etter Svein Bendiksson Rindebakken/Rui,
Fyresdal, Telemark.

Orig. ms.: TGM R. Berge CCLIII, s. 35 f.

Oppgjeven tittel: Dronning Dagmar

*

Ho gjore barsøl aa só blei dæ allt værre aa værre.

1. Di ledte henne ut, de lette henne inn
Jo lengre jo værre
aa blive dæ inkje onno raa,
so sende bó ette vor herre.
– Udi Ringste hviler dronning Dagmor –
2. Den eine rykte salen a bjelken né
aa den aen sette sig te aa rie

Aa han rei só fórt
som den ville fugl monne flyge

Da sågn'n ^{kongjen} Dagmars dreng kom rians. Só resste kongjen heim ti
droningji.

3. Vil du kje take liti Kjersti tí viv
ei heller noko ve^rdens terne
Só reiser dug deg tí Portogal
etter den beske vérne

*

Strofene er unummererte av samlaren.

*Etter teksten står det: Dæ va ein aen vise. Hann resste ti Portugal aa tok den
vonde. Ho var eitt troll.*

«Æ du vonde smaa
Helvete skò du vente
Men æ du snille mæ bønni mi
Bea skò eg fé sjeli di
– Tongt æ dæ aa trò dansen onde móllen. –

Oppskrift C

TSB C 6: Dronning Dagmars død

Oppskrift: 1915 av Gunhild T. Kivle (for Rikard Berge) etter ukjend songar
(Eivind Aasen, Seljord?).

Orig. ms.: TGM R. Berge CCLXVIII, s. 70–73

Utan oppgjeven tittel.

*

1. Aa de va Valdemar Danekongen
til Dagmars baare han tren
og det va liten Kirsten
bolde hun ragte ham haaden ijen
– Udi Ringsted hviler draeningen Dagmar

2. Og hør i min herre og konge prud
i tør ikke klage aa kvinde
for i havet faaet en søn i dag
er skaaret af Dagmars side

3. Jeg beder eder alle jomfruer og mør
jeg beder eder ver og alle
i beder en bøn for dagmars sjæl
at hun maate med mig tale
4. Saa falde de ned paa deres knæ
saa mange som der var inde
for mindelig bøn og kongelig graad
lad Dagmar sig levende finde
5. Dronning Dagmar reste sig op paa baar
hendes øine var blodige røde
Min ædelig herre kong Valdemar
hui jorde de mig den møde
6. Dog ingen tør vel reddes for mig
jeg haver ei andet misjort
en at mine silkesermer smaa
jeg haver om søndagen snørt
7. Den første bøn jeg beder nu
den undes mig som eg tenker
alle fredlyse men den giver i fred
og løs alle fanger af lenker
8. Den anden bøn jeg beder om
den er eder selv til fromme
i tager ei Bengerd udi favn
hun er saa besk en blomme
9. I tager liden Kirsten til eders viv
hun er saa baald en jomfru
men falder det anderledes i haand
da kommer i mig i hu
10. Den første bøn i beder mig om
den under jeg eder saa jærne
men jeg tager ei liten Kirstin til viv
heller nogen verdens tærne
11. Vil ikke i tage liden Kirstin til viv
eller nogen verdens tærne
saa farer i til portugal
alt efter saa besk en værne
12. Min ædelig herre nu har jeg talt
vil mer af mig i vide
der sider Guds engle i Himmerik
de maa fast efter mig lide

13. Nu er det tid jeg farer her fra
jeg maa ikke lenger dvæle
Himmeriks klokke de ringe for mig
mig længes til frome sjæle

*

Strofene er unummererte av samlaren.

[TSB C 8 Vreta klosterrov](#)

Innleiing

Kong Magnus av Sverige har sett dotter si, Elin eller Helene, i Vreta kloster. I ein draum får ho likevel eit varsel om at ho skal bli gift med Sune Folkesson. Mens kong Magnus ligg for døden, kjem Sune og mennene hans og tek Elin ut av klosteret.

Ho får tre døtrer med Sune, men ho får ikkje lov til å sjå borna sine. På dødssenga ber ho om å få sjå jentene og ta avskil med dei. Sune ber henne om å tilgje han, men ho nektar.

Denne visa har vorte karakterisert som den svenske balladediktingas flaggskip, og visa er ei av dei som har vore mest diskutert mellom forskarane. Både Elin Sverkersdotter og Sune Folkesson er historiske personar, og dei var gifte med kvarandre, men visa er full av feil og inneheld episodar som må ha vorte dikta til i seinare tid. Elin var kongsdotter, men far hennar het ikkje Magnus, men Sverker Karlsson, og det er ingen historiske kjelder som tyder på at Sune røva henne frå klosteret. Det er heller ikkje sannsynleg; dersom han hadde røva kongsdottera, kunne ein venta seg ein kraftig reaksjon frå kongen og hans menn.

Derimot vart dotter til Sune og Elin, Benedikta, røva av Lars Pettersson i 1244 eller 1245, og dotterdottera var Ingrid Svantepolksdotter som vart røva av Folke Algotsson (son til lagmannen Algot Brynolfsson) i 1288. Båe desse bruderova er

skildra i balladar, og [visa om Folke Lagmannsson \(TSB C 15\)](#) er mellom dei mest populære i Noreg.

Visa om Vreta klosterrov har vore kjend i Noreg gjennom Peder Syvs kjempevisebok.

Olav Kjetilsson Stigen frå Tuddal song femte verset av denne visa for L. M. Lindeman, og Torstein Reiarsson Gvåle i Tuddal song første verset til ein annan melodi.

DgF 138

SMB 59

Oppskrift A

TSB C 8: Vreta klosterrov

Oppskrift: *Kjempeviseboka*, Fjerde Part, nr. 13, s. 433–437

Oppgjeven tittel: Som Begyndelsen, saa og gemeenligen Enden.

*

1. Magnus var Kong i Sverrig,
Og aatte de Døttre to;
De vare dem baade unge og smaa,
Der dem falde Moder fra.
– Saa vide da legge de Helte deres veye over Sverrig. –
2. Hør du stolten Ellen,
Og kiere Doeter min,
Vilt du give dig i Kloster,
For kiere Moder din?
3. Ja saamænd min kiere Fader,
Det maa vel saa være;
Jeg vil give mig i Vrede-Kloster,
Der vil jeg leve med ære.
4. Det var stolten Ellen,
Hun skrev de Breve paa stand,
Hun sende dem Kongen af Spanien,
De kom Herr Sonne til Haand.
5. Saa vide legge de Helte deres veye,

Saa vide over Sverriges land;
Saa ilde gjorde Sonne Folkersen,
Han brød den jomfrues brev.

6. Det var Sonne Folkersen,
Han taled til sin broder Knud,
Vi ville os nu fare af sted,
Og ride til Oplanden ud.

7. De rede i saa saare,
Alt til Oplanden ud,
De komme for den Storeport,
De bøde Kong Magnus ud.

8. Det da svarede den Portener,
Og en af Kongens Mænd,
Kongen ligger i sin Helsot,
Han tael ikke med eder meere.

9. Saa glade vare de Herrer to,
Der de hørde tidende fro;
End skal vi aften gieste
Den Allerskiønneste jomfru.

10. De rede dem saa flux af sted,
Hen til Oplanden ind,
De komme for den Kloster-port,
De rysted' udi den ring.

11. De rede for den Kloster-port;
Og rysted' i den Ring:
Stat op liden porte-pige,
Og lad os snart herind.

12. Den tid de komme i Kloster,
Udi den omgang ind,
Der møder liden tjenestemø,
Hun var vel svøbt i skind.

13. Hør du liden tjenestemø,
Hvad jeg vil nu sige dig,
Veedstu hvor den jomfru er,
Du dølg det ikke for mig.

14. Huset er af Marmor,
Og Taget udaf bly,
Sengen er med silke bredt,
En jomfru sover der i.

15. Der vare de i dage,

De vare der i to,
De kunde ikke i kammeret komme,
For Kongens taffelsvenne smaa.

16. De kunde ikke i Kammeret komme,
For god' eller onde ord,
Førend de hugge de taffelsvenne tolv,
Saa de fulde døde til jord.

17. Saa snart da blev den kammerdør,
Saa snart af hengsler løst;
Og det vare stolten Ellen,
Hun blev af sengen rykt.

18. Hvo bryder Vrede-kloster,
Og hvo saa gaar her ind,
og hvo tør slukke de natte-lys,
Alt over hin stolte Ellin.

19. Herr Sonne han bryder Vrede-kloster,
De Riddere gaae der ind,
Selv slykker jeg de nat-lys,
Alt over hin stolte Ellin.

20. Oben-hoved og barfoded,
Og saa kom hun af dør,
Aldrig hørde jeg noget Konge-barn,
saa usel af klosteret førdt.

21. Hun var hos ham i vintre,
Hun var hos hannem i ni,
Aldrig var hende saa vee eller vel,
Hun taled med ham i di.

22. Det var stolten Ellin,
Hun lagdes i longe traa,
Hun sendte bud efter Herr Sonne,
Bad han skulde til hende gaa.

23. Længe stod Herr Sonne,
Og tenkte han ved sig;
Hvi monne stolte Ellin,
Nu sende bud efter mig?

24. Ind saa kom Herr Sonne,
Og stedes han for Bord,
Hvad vil i nu stolt Ellin,
Hvi haver i sendt mig ord.

25. Jeg haver faaet min helsot,

Jeg veed jeg skal nu døe,
Jeg takker GUd Fader i Himmerig,
Som mig haver løst af nød.

26. Han tog hende i sin Arm,
Klapped hende ved hviden kind,
Forlader j mig al brøde,
Hiertallerkiereste min.

27. Jeg kan eder ikke forlade,
Alt for saa megen vee;
Jeg haver med eder de døttre tre,
Jeg maatte dem aldrig see.

28. Lader j nu den sorten jord,
Hen over med silke brede,
Og lader j nu de skønne jomfruer,
For deres moder indlede.

29. Der da var den sorte jord,
Hun blev med silke bredt,
Det da var de skønne jomfruer,
De bleve i stuen ledt.

30. Velkommen stolten Ingerlild,
Alt med det faure haar,
Og velkommen stolten Karen,
Og Kongens Festemaar.

31. Velkommen liden Kirstin,
Og yngste Dotter min,
Viltu give dig i kloster
For kiere Moder din.

32. Svarede det liden Kirsten,
jeg siger det paa min sand:
Hør j min kiere Moder,
Jeg lover mig heller en Mand.

33. Det var stolten Ellen,
Hun græd af angst og harm:
Maatte mig ikke vides en bøn
Udaf mit eget barm.

34. Svarede det liden Kirsten,
Hende rand taare paa kind;
Jeg vil mig gierne i kloster give,
Fra kiere Moder min.

35. Bliver du der indgiven

Udi en fille-serk,
End bliver du der uddragen,
Alt med stor hiertens verk.

36. Han tog hende anden gang i sin arm,
Klapped hende ved hviden kind,
Forlader mig al brøden,
Hiert-allerkieriste min.

37. Jeg kan eder ikke forlade,
Alt for saa megen Harm;
I haver taget min tjenesteqvinde,
Og lagd hende i eders Arm.

38. I haver taget min tjenesteqvinde,
Lagd hende paa bolster blaa,
Mig haver j af sengen skuddt,
udi de bare straa.

39. Han tog hende tredie gang i sin arm,
Klapped hende ved hviden kind,
forlader i mig al brøden,
Hiert-allerkieriste min.

40. Hun tog Guldringene af sine Hænder,
Slog dem mod sorten jord;
I tog mig ud af kloster,
Mig selv saa meget imod.

41. I tog mig af kloster,
Mig selv saa meget imod,
I slog de taffelsvenne tolv,
Der gik endnu aldrig for bod.

42. Frem da ginge de Jomfruer tre,
Og dem rand taare paa kind,
Saa bade de strax Venskab,
Deres Fader af Moder sin.

43. Det var stolten Ellen,
Hun legges til veggen i dvale,
Det vil jeg for sandingen sige,
Hun døde ved den tale.

44. Saa toge de stolt Ellen,
Lagde hende i sorten jord,
Saa saare sørgede Herr Sonne,
For han var hend' ikke god.

*

Strofene er nummererte i oppskrifta.

Etter viseteksten står denne forklaringa: Dette synes ikke at have været nogen anden Konning, end K. Magnus Ladelaas, enddog der vare og andre Konger i Sverrig af Magni Navn. / K. Magnus lod bygge mange Klostere, og blant dem eet, hvorudi han sætte sin Dotter, siu Aar gammel, med andre Kvinner, som følgede S. Franses Regel. Men det Kloster var ved Stokholm, og blev kaldet S. Claræ Kloster. Han kaldtes Ladelaas, fordi der var god Fred i hans Tid, saa man havde ey behov at sætte Laas for Laden ... / Om denne Herr Sonne, og ander som her findes, angaaende denne Voldtægt, veed jeg intet mig at have læst nogensteds i de Svenske Krøniker. Det skeer ofte, som jeg erindrede tilforn, at der findes allehaande Historisk i Viserne, som ey engang i de rette Historier.

Oppskrift B

TSB C 8: Vreta klosterrov

Oppskrift: 1860 av Ludvig Mathias Lindeman etter Olav Kjetilsson Stigen, Tuddal, Telemark.

Orig. ms.: NB Mus ms 2456/1860:203, nr. 26, Lindemans manuskriptsamling, her gjengitt etter Ressem 2011.

Utan oppgjeven tittel.

*

1. Saa vide de leika de^{v5} Heltar
deres Vei^{v6} over Sveriges Land
saa ilde gjore Hr. Sone Folkvardson
han brøt de Jomfruers Brev.
– Saa vide de leika de Heltar deres Vei over Svergie. –

*

Strofa er unummerert i manuskriptet.

Oppskrift C

TSB C 8: Vreta klosterrov

Oppskrift: 1860 av Ludvig Mathias Lindeman etter Torstein Reiarsson Gvåle, Tuddal, Telemark.

Orig. ms.: NB Mus ms 2456/1860:203, nr. 63, Lindemans manuskriptsamling, her gjengitt etter Ressem 2011.

Utan oppgjeven tittel.

*

1. Magnus va Kongje i Svergje
han aatte dei Døttan to
og dem va baade unge og smaa
da dem falder Moderen fra
– Saa vide leika de Helta saa vidt ivi Svergje. –

*

Strofa er unummerert i manuskriptet.

TSB C 11 Håkon Håkonssons død

Innleiing

Denne visa er berre kjend frå eit dansk visehandskrift skriven om lag 1580. Den danske historikaren Anders Sørensen Vedel pynta litt på teksten og la til fem strofer for å få henne til å henge betre saman. Denne teksten sette han inn i Hundreviseboka. Derifrå vart han trykt oppatt i Peder Syvs kjempevisebok. Innhaldet i visa tyder likevel på at ho er norsk, også fordi det er fleire norske ord i teksten. Vi har ikkje noko som tyder på at visa har vore sunge korkje i Noreg eller Danmark etter mellomalderen.

Visa slik ho er no må vere eit fragment. Dei 19 første strofene fortel om kong Håkon Håkonssons tokt til Skottland for å forsvare Suderøyane (Hebridane), som skottekongen hadde gjort krav på. Håkon Håkonsson døydde oppunder jul

1263 mens flåten låg i vinterkvarter på Orknøyane.

Den andre delen av teksten må ha vore frå ei anna vise, for ho fortel om barnebarnet Håkon V Magnussons død i 1319. Teksten kallar han «Hellede Hogen Koning», og Håkon Magnusson vart faktisk æra som helgen. Dyrkinga var godkjend av Pave Leo X.

Når kongen i visa ber om å bli gravlagt i Mariakyrkja, må det vere Håkon V Magnusson. Han vart gravlagd i Mariakyrkja i Oslo, mens bestefaren Håkon Håkonsson vart frakta heim frå Orknøyane og gravlagd i Kristkyrkja på Holmen i Bergen.

Utsyn 179

DgF 142

Oppskrift A

TSB C 11: Håkon Håkonssons død

Oppskrift: ca 1580 etter «Renzels håndskrift», nr. 32, gjengitt i DgF 142 A.

Utan oppgjeven tittel.

*

1. Thett er nu skiedt,
som spaait haffuer veritt for lange
om hin hellige Hogen koning:
Norige haffuer hand fangit.
– Och saar er min handt aff then brimie. –
2. Biuder hand udt aff Norie
saa mangel gumstig mandt
bode met kost och werie:
til Skaatlandt achter handt.
3. Bynder hand ud aff Norie
saa mangel som suerdt kunde bere:
war ther nogen minde-mandt,
tha haffde hand loff hiemme att were.
4. Thett war hellige Hogen koning,
hand seer øffuer alt sin ledt:
«Huor er Olluff Andfinsen?

hui følger handt icke meg?»

5. Suarith till lidell sma-dreng,
hand stander kongin hiaa:
«Olluff komir y samme stundt,
wy lader voris feste løs slaa.»

6. De lagde udt fram Bremne,
och udt fra Brenne-brou:
sielcke-segell war slagen till raa,
och under war bomechtid blaa.

7. «Høer thu, Magnus, sønin myn,
thu skalt werre hiemme:
raade skalt tu for waare huss,
och Norie skalt tu giemme.»

8. «Høer y, sellige fader myn,
y gjører meg icke then wonnde!
ieg er saa unger och faa-kunndig,
for deilig en almu att stande.»

9. «Thu kledt thig snartt, thu kled thig braatt,
om tu vilt mett meg føllie:
thett bliffuer thig till wande lagdt,
thu komer y the stercke bølge.»

10. Thy lagde udt fram Berme,
och udt fram Berne-bryge:
alt thett folck, paa brygen stodt,
thy felde saa modige taare.

11. Der the kom for Lindessnis,
och bøllen lecte for buorde:
thaa stodt skibbet y blidende bør,
som thett haffde standit y grunde.

12. Thett war hellige Hogen koning,
hand støder sig widt suar:
«Er her enthen lig eller lerdt,
som sige kand aff thene ferdt?»

13. Det war Nicolaus Nøthernes,
hand ser offuir alt then leedt:
«Her er feeger mader y worum ferdt,
Gud lade thett icke koning widt!»

14. Thett war hellige Hogen koning,
hand seer offuer alt sin leedt:
«Huor er Olluff Andfinssen?

hui er hand iche huss meg?»

15. Suarith till liden smaadreng,
hand stander koningen hiaa:
«Oluff liger y snecken siug,
saa saare ilde hand maa.»

16. Thett war hellige Hogen koning,
hand ganger for Olluff att stande:
«Huor lider tig, Olluff Andfinssøn?
huor ganger thig y hande?»

17. «Ieg haffuer saa ontt y brystedt min,
meg tockis, min hierte vill suide:
then almectist Gudt, alting haffuer skafft,
hand giffuet, thenne nat matte lide!»

18. The wagitt offuer Olluff Andfinssøn,
och vell y natther II:
thett var hellig Hogen koning,
sit bane mon handt ther faa.

19. Dett war Olluff Andfinssøn,
hand gaff ther op sin andt:
thett var hellig Hogen koning,
hand holt hanom wax-liss y handt.

20. «Høer thu, Magnus, sønnen min,
huad ieg siger theg:
warde skalt tu for ware huss,
y Norie vere koning epher mig.

21. Holt well stercke quinde-fridt!
och ladt thett vare lenge!
fredløss mandt then giffuer du fridt!
och tiffuen lader thu ophenge!

22. En bønn will ieg tig bede,
en anden aff tig tige:
ladt meg begraffuis y Marie-kircke,
som konger pleir att lige!»

23. Der kom budt for Oslo indt,
och ingen mandt thenom kiende:
dødt war hellige Hogen koning,
santh Olluff kongens frende.

24. Dødt war hellige Hogen koning,
och Gud kallit hanom aff dage:
hand bleff førdt y Oslo indt,

y Maria-kircke ladis hand y graffue.
– Saer er min handin aff then brimie. –

*

«*Rentzels håndskrift*»: KBK GKS 2397 kvart. Manuskriptets tittel: «En Samling af gamle danske Viser med adskillige Hænder, omtrent af samme Tid (Sec. XVI). Paa det første Blad staar Valentin Rentzel».

Over oppskrifta i DgF står: Denne Vise om den norske Konge Hakon den gamle er trykt hos Vedel, II, Nr. 40; derefter optrykt hos Abr., Nr. 59 og oversat paa islandsk. ... / Vedels Ord i Indledningen: at Visen «haffuer været brugelig her vdi Riget», indeholde næppe Sandhed, naar vi ved «Riget» forstaa Danmark; thi Sproget i den har saa stærkt et Præg af Norskhed, at den næppe her kan være sungen saaledes. Visen er indskreven i Rentzels Hdskr. med samme Haand som en Række af Viser, der ere rent danske; saa det er næppe nogen Normand, der her har ført Pennen. Den maa da *enten* være afskrevet efter en norsk Optegnelse, *eller* optegnet af en dansk efter en Normands Sang eller Tilsigelse; og denne sidste Antagelse synes mig at have mest for sig, dog saaledes, at vi i Rentzels Hdskr. ikke have den originale Optegnelse, men kun en Afskrift af denne. Herpaa tyde Læsemaader som «saa kundig» for faakundig i V 8; «lerdt» f. leedt og «worum» f. vorre i V. 13; den forskjellige Skrivemaade af Stedsnavnet i V. 6 og 10; Mangelen paa Rimord i V. 10 og 11, samt den formodede Fejl i 2den Linie af V. 22. / At Visen saaledes som den er kommen til os er meget forskjellig fra, hvad den engang har været, derom kan vel ingen tvivle. Den bestaar nu egentlig af to Brudstykker: V. 1–19 og V. 20–24; mellem dem fattes da hele Beretningen om det skotske Tog. Den udførligste Underretning om dette findes i P. A. Munchs Det norske Folks Hist., V, S. 387–424. <...>

Oppskrift B

TSB C 11: Håkon Håkonssons død

Oppskrift: 1591 etter Vedel II, nr. 40, gjengitt i DgF 142 B.

Utan oppgjeven tittel.

*

1. DET er nu skeed vdi vor tid,
som spaad haffuer været for lange:
Den ædle Helled Herre Hogen
hand haffuer vnder sig Norge fangen.
– Oc saar er min Haand aff den Brynie. –
2. Biuder hand vd offuer Norges Rige
saa mangen Velbyrdig Mand:
Baade met Skib oc Verie god
han agter sig til Skotland.
3. Biuder hand vd offuer Norge saa vide
saa mange som Suerd kunde bæere:
Vaar nogen iblant, som mindre vaar
hand haffde loff hiemme at være.
4. Det vaar Helled Hogen Koning,
hand seer offuer alle de Led:
«Huor er Oluff Andfindssøn?
hui følger hand icke met?»
5. Suarede det den liden Smaadrenge,
hand stander icke langt der fra:
«Oluff hand kommer vdi samme stund,
i lade vore Feste løss slaa.»
6. Saa lagde [de] vd fra Bergens By,
oc vd fra Berger Bro:
Silcke Seyl vaar slagen til Raa,
oc vnder vaar Bonedet blaa.
7. «Hør du, kiære Magnus, min Søn,
oc du skalt være hiemme:
Du skalt raade for Bergen oc Varhuss,
der met skalt Norge giemme.»
8. «Høre i, aller kiæreste Fader min,
i giøre mig icke den vaande!
Ieg er for vnger oc meget faakundig,
saadane Almue faar stande.»
9. «Du klæde dig snart, du klæde dig brat!
om du vilt met mig følge:
Du kant icke lide den salte Sø
oc saa den stercke Bølge.»
10. De lagde vd fra Bergens By,
oc vd fra Vogen saa silde:
Oc alt det Folck, paa Bryggen stod,

saa modige taare de felde.

11. Oc der de komme for Lindesnes,
oc Bølgen legte aff Bonde:
Alt stod Skibet i bliden Bør,
som det haffde standen i grunde.

12. Oc det vaar Helled Hogen Koning,
hand stødte sig ved sit Suerd:
«Oc er her enten læg eller lærd,
kand sige mig aff denne Ferd?»

13. Oc det vaar Nilaus Nødernes,
hand saae offuer all den lide:
«Her er feger Mader i vorum Ferd,
Gud lade det Kongen icke vide!»

14. Det vaar Hellede Hogen Koning,
saa saare hand gremmede sig:
«Huor er Oluff Andfindsøn?
hui er hand icke hoss mig?»

15. Suarede det den liden Smaadreng,
oc hand stod Kongen fra:
«Oluff ligger i boncken siug,
saa saare ilde hand maa.»

16. Oc det vaar Hellede Hogen Kongen,
hand ganger for Oluff at stande:
«Hure da lider dig, Oluff Andfindssøn,
oc hure gaar dig i haande?»

17. «Ieg haffuer saa ont i Bryste min,
mig tyckis, mit Hierte monne suide:
Den gode Gud, som alting haffuer skabt,
hand giffue, denne Nat maatte lide!»

18. De vogede offuer Oluff Andfindssøn,
oc vel vdi Netter tho:
Men det vaar Hellede Hogen Kongen,
sin bane monne hand der faa.

19. Oc det vaar Oluff Andfindssøn,
hand gaff der op sin Aand:
Det vaar Hellede Hogen Koning,
holt hannem Voxliuss i Haand.

20. Da harmede hand sig Koning Hogen mest,
sin sorg kunde hand ey lade:
Hand fick sot, oc siug hand bleff,

hans Raad de bleffue wglade.

21. «Nu haffue i vunden baade Seyr oc Priss
vdi disse fremmede Lande:
Skulde i her dø oc gange oss fra,
saa ilde gick oss i Haande.»

22. «Min tid er kommen, ieg kand icke vige,
mit Testament i scriffue!
I holde det fast alt effter min død,
huad ieg en huer vil giffue!

23. Min Søn Kong Magnus ieg raade vil,
hand haffuer Guds Low for Øyne:
Hand elske Dom og Retfærdighed,
saa vel skal det hannem røne.

24. Prester oc Encker skal hand forsuare,
saa bliffuer hand Konning lenge:
En Fredløss mand hand giffue ey Fred,
oc Tiuffuen lade hand ophenge!

25. En Bøn vil ieg vdaff eder bede,
den anden vil ieg tigge:
I lade mig leggis i Mariæ Kircke,
som Kongerne pleye at ligge!»

26. Der kom Bud for Bergen ind,
oc ingen Mand det kiende:
Død vaar den ædle Koning Hogen,
hand vaar S. Oluffs Frende.

27. Paa Orkenø døde den Koning god,
en Leffuerdag monne det være
Nest effter S. Lucia dag for vist,
de miste deris Koning oc Herre.

28. Fra Kirckeuog lagde de vd met Skib,
til Bergen monne de seyle:
Der bleff vndfangen den Herris Ljg,
som hand begerede at huile.

29. Hand vaar en Koning fregder oc bold,
som mand veed aff at sige:
Der findis ey mange paa denne dag,
met rette kunde være hans lige.
– Oc saar er min Haand aff den Brynie. –

Over oppskrifta i DgF står: OM Norske Konger ere lagde mange skjøne Dict aff Landsens indfødde Skialdrer. Som wi det befinde vdi den gamle Norske Krønike, at fast paa huert Blad indføres oc fremdrages Vidner aff saadanne Norske Poeter om Kongernis Bedriff. Denne Vise om Kong Hogen Hogenssøn, haffuer været brugelig her vdi Riget, som synes, dog den icke beskedenlig fortæller huorledis til er gaaet met denne hans Ferd oc Skotiske Tog, som hand gjorde ind i Skotland met to hundrede Skib, oc indlagde der stor Prjss oc ære. Men ingen ting er fuldkommen her paa Jorden. Der hand haffde Sagen best fat, oc agtet at ligge Vinterleje vdi Kirckeuog paa Orckenø at fuldende sit Krigs Tog vdi Foraaret, See da bliffuer hand dødsiug, oc kort tid der effter døde der den 15. dag Decemb. Aar effter Guds Byrd 1262. Liget bleff førd til Bergen oc begraffuet i Domkircken Tredie dag for vor Frue dag i Faste.

[TSB C 12/13 Alv ligg i Øresund](#)

Innleiing

Den norske adelsmannen og sjørøveren Alv Erlingsson legg til havs med ein skipsflåte. Han segler sørover, og utanfor København oppdagar han ni tyske koggar. Alv tek sjansen på å ro aleine i ein liten skipsbåt mot koggane. Han praiar dei og spør kva mannskapet har i sinne. Dei svarar at dei er på leiting etter herr Alv. «Kva vil de gje den som kan vise dykk kvar herr Alv held til?» spør han og får til svar at vedkomande kan vente seg både gull, sølv og annan rikdom i løn; men Alv og mennene hans vil det gå ille med, seier dei. Då fortel Alv kven han eigentleg er, og saman med soldatane sine, går han laus på fienden:

Herr Alff hand hug, til hand vaar mod:
hand stod i Femtan Ridders Blod
(DgF III: 434).

Herr Alv tek alle dei ni koggane, og i Rostock må enkjer og farlause gråte over lagnaden til dei falne tyske sjømennene.

Alv Erlingsson (den yngre) var ein norsk stormann, baron og jarl, som spela ei sentral rolle i utanrikspolitikken i 1280-åra. I ein konflikt mellom norske styresmakter og nordtyske handelsmenn, stod han i spissen for ein dristig konfrontasjonspolitik og dreiv kaperkrig og rein sjørøververksemd mot tyske handelsskip; men då han vende våpna mot sine eigne og herja i Oslo, kom han naturleg nok på kant med hertug Håkon Magnusson og vart lyst fredlaus. I 1290 fall han i danskanes hender og vart avretta, deretter i vanære lagd på stegl og hjul utanfor København.

Denne historiske balladen vart skriven opp etter ei ukjend kjelde i Andebu i Vestfold, og etter Talleiv Olsson Rui (1840–1919) frå Fyresdal i Telemark. Begge desse versjonane går tilbake på den såkalla *Kjempeviseboka* til Peder Syv.

Peder Syv bygde si utgåve på *It Hundrede vduaalde Danske Viser* ved Anders Sørensen Vedel. Denne samlinga kom ut første gongen i 1591. I føreordet til visa om Alv Erlingsson seier Vedel at han trykkjer visa – og ei anna vise om Alv Erlingsson – slik som «wi haffue dennem funden for oss». Vedel siterer dessutan ei einskildstrofe frå *ei tredje vise* om Alv Erlingsson:

Oc Sønden seyle de Tydske Mend
alt baade met Meel oc Malt:
Men Alff hand ligger i Øresund,
hand tager det fra dennem alt
DgF III: 433).

Denne strofa har Vedel etter alt å døme frå Bergens-humanisten Absalon Pedersøn Beyers historieskrift *Om Norgis Rige* (1567). Skriftet vart rett nok ikkje trykt før på slutten av 1700-talet, men Vedel kan ha sett ei avskrift eller kanskje fått visa tilsend. I Absalons skrift blir Alv Erlingsson kalla ein modig sjøkrigar som særleg dreiv piratverksemd i Øresund. I Landstads vise «Hermodø ille» finn vi elles den same strofa, noko som tyder på at den tredje visa om Alv Erlingsson har vore velkjend i Telemark tidlegare:

Tyrkin kem i söndri sjö
han förer rug og malt,
men etter kem han Ille Hermodø,
han teke deð af 'an alt
(Landstad [1853] 1968: 199).

I balladediktinga blir Alv Erlingsson gjerne kalla *mindre Alv*. Epitetet *mindre*

er ei omsynging av *milde*, ein heidrande og heroiserande karakteristikk som vart bruka om stormenn i mellomalderen.

Utsyn 188

DgF 150

Oppskrift A

TSB C 12/13: Alv ligg i Øresund

Oppskrift: *Kjempeviseboka* IV, nr. 13.

Oppgjeven tittel: Minder Herr Alf, Greve af Tunsberg, steylet for Helsingborg.

*

1. Herr Alf han er en Edeling,
baade til Stevne og saa til Ting
– Kiende I Alf. –
2. Herr Alf han lader en Snekke bo,
han vil baade røve og roe.
3. Hr. Alf han lader de Snekker giøre,
han vil en Sørøvere være.
4. Han skrev Kredsen paa den Sand,
og saa sprang han i fremmer Stafn.
5. Alf han staaer i fremmer Stafn,
han seer de Kogger for Kiøbenhavn.
6. Alf han seer udi Søen saa vide,
han veed de Stie som Skibene monne skride.
7. Hilset seer jeg de Kogger ni,
det bliver mit Gods som der er udi.
8. Han sætte sig alleene i Baad,
og saa roer han de Kogger imod.
9. Vel mødt, vel mødt raske Hofmænd,
hvor ville I udi Havne ind.
10. Vi seyle os til den Havn ind,
som vi kunde genisten.
11. Hvad ville I da give den Mand,
som eder Hr Alf vise kand.

12. Vi ville give hannem Guld og Sølv,
Pendinge, saa mange han have vil.
13. Ad Gave og Skienck skal han ey lede,
Sneken med all sin gandske Rede.
14. Kiere Hofmænd, hvad ville I Alf gjøre,
om I kunde hannem opspøre.
15. Hans Svenne dem ville vi hugge og slaa,
hannem legger vi selv den Bolte paa.
16. Her skulle I Minder Alf finde,
saa liden Seyr I af mig vinde.
17. Vel op, vel op, I raske Drengene,
I hugge sønder baade Tov og Strengene.
18. Herr Alf han hug til han var mod,
han stod i femten Ridders Blod.
19. Saa tog han alle de Kogger ni,
og seylede dermed til Danmark fri.
20. Og der kom Tidend til Rostock ind,
der blegnet saa mangt et Rosens Kind.
21. Der græde Enker og der græde Børn,
dem havde gjort fattig denne skadelig Ørn.
22. Dog de maatte lide denne Harm og Meen,
deres Bøn falt ikke paa Stok eller Steen.

*

Strofene er nummererte i oppskrifta.

I viseboka står det ei innleiing med historiske fakta.

Oppskrift B

TSB C 12/13: Alv ligg i Øresund

Oppskrift: 1913 av Aasmund T. Rui (for Rikard Berge) etter Talleiv Olsson
Rui, Fyresdal, Telemark.

Orig. ms.: TGM R. Berge CCCVI, s. 170–173

Oppgjeven tittel: Mindre Alv.

1. Hr Alv han lader de snekker jøre
for han vil en sjørøver være.
– Kjender i Alv. –
2. Hr Alv han lader de snekker bo
for han vil ^{baade} røve og ro.
3. Hr Alv han ser sig ud saa vide
han ser de skibe frem monne skride.
4. Hr Alv han sprang i fremre stavn
han ser de skibe fra København.
5. Hiset ser jeg de kogger ni
det blir mit gods som er deri
6. Hr Alv han sprang i en liden baat
saa rode han de kogger i mot.
7. Godmorgen godag i raske mænd
og hvor agter i i hovmen ind.
8. Vi agter oss i den havnen ind
hvor vi allerhelst kan Mindre Alv finde.
9. Hvad vilde i Mindre Alv jøre
Alt om i kunde han op søge.
10. Hans svende ville vi hugge og slaa
og han selv legge vi boldterne paa.
11. Hvad vilde i give den mand
som eder kan vise Mindre Alv.
12. Og han vil vi give guld og sølv
og peng saa mange han have vil
13. Ja her skulde i Mindre Alv finde.
Saa liden seier i av mig skal vinde
14. Her op Her op i raske drenge
i hugger sønder baade taug og strenge.
15. Hr Alv han hogge til han var mo
han sto i femten Kjempers blo
16. Der kãm tidend til Rostok ind
der bleknad so mangt et Rosenskind
17. Der gret ekjar aa der gret born
dei ha bliv tugtet av den skadelig ørn.

Strofene er unummererte av samlaren.

Teksten ligg saman med eit brev til Rikard Berge utan underskrift. Under teksten står det: Dette her er alt det far kan av denne visa.

TSB C 15 Falkvor Lommansson [Magnus Algotssons brurerov]

Innleiing

I ein gammal svensk annal står det under året 1288:

I månaden mars røva herre Folke, son av Algot lagmann for vestgøtane, jomfru Ingrid dotter av herre Svantepolk, trulova med herre David Torsteinsson frå Danmark, og rømde med henne til Noreg. På grunn av dette vart herre Algot, far hans, og herre Rørik, bror hans, tekne til fange same månaden. Dei andre brørne hans: herre Peter kanslar, Benedikt og Karl rømde til Noreg og vart mottekne av den norske kongen.

Sjølv om namna har endra seg gjennom hundreåra, kjenner vi dei att: Folke, son til lagmannen, har vorte til Falkvor Lommansson, David Torsteinsson har vorte til Torstein Davidsson, og jomfru Ingrid har vorte til Vendelin, Mendelin eller Bendeli. Det kan ikkje vere tvil om at denne visa er dikta om dette bruderovet.

I visa blir bruderovet skildra romantisk, men når vi får klarlagt omstenda, kan ein få ein mistanke om at det var meir brutalt, kanskje var det rett og slett ei politisk valdtekt. Kong Magnus Ladulås oppfatta det i alle fall slik. Han tok dei slektningane han fekk tak i til fange, og då herr Karl, bror til Folke, drog tilbake til Sverige, vart han straks halshoggen.

Bruderovet kan ikkje ha kome overraskande på jomfru Ingrid. Både mor og bestemor hennar hadde opplevd det same. Mor hennar vart røva av herr Lars, som rømde med henne til Noreg. Bruderøvaren Lars døydde ikkje så lenge etter, og mora, Benedikta Sunesdotter, gifte seg på nytt med Svantepolk, som vart Ingrids far. Bestemora Elin er ein av hovudpersonane i den mektigaste av dei svenske bruderovsvisene, [«Vreta klosterov»](#).

Kvifor vart desse jomfruene røva?

Ingrid Svantepolksdotter var sonedotter av kong Valdemar Sejer av Danmark, og oldefar på morssida var kong Sverker av Sverige. Folke Algotsson var også frå ei riddarslekt, og ein son av desse to kunne bli ein tronarving som kunne samle dei som var fiendar av Magnus Ladulås.

Folke og Ingrid fekk ein son i Noreg, Knut Folkesson. Han vart riksråd i Sverige, men kronpretendent vart han ikkje. Etter at Folke døydde ca. 1310, drog Ingrid tilbake til Sverige og gjekk i Vreta kloster. Der vart ho etter kvart abbedisse.

Datering

Denne visa har vore viktig for dateringa av balladesjangeren. Bruderovet var naturlegvis ei storhending i samtida, men likevel kan ikkje visa ha vore dikta mange tiåra etter hendinga. Dessutan var det på denne tida eit miljø av svenske adelsfolk i eksil ved hoffet i Bergen, og det er nettopp dette miljøet som hadde interesse av å skildre bruderovet som romantisk. Hadde visa vore dikta i Sverige, kunne rovet vorte skildra meir brutalt. Bruderovsvisa om Ingrids mor var ikkje skildra romantisk.

I Innsamlingstida var denne visa godt kjend. Den eldste dokumentasjonen vi har er oppskrifter av M.B. Landstad og Olav T. Grasberg. Landstad skreiv opp visa etter Anne Lillegård frå Eidsborg i 1846, og sidan vart visa skriven opp av andre innsamlarar på fleire stader i Telemark og Agder.

Lindeman skreiv opp to melodiar til visa, ein etter Olea Crøger og ein etter Samuel Hellen frå Vestfold.

Utsyn 186 og 187

DgF 181

SMB 60

Oppskrift A

TSB C 15: Falkvor Lommansson

Oppskrift: 1846 av Magnus Brostrup Landstad etter Anne Ånundsdotter
Lillegård, Eidsborg, Lårdal, Telemark.

Orig. ms.: NFS M. B. Landstad 5, 8–9

Oppgjeven tittel: Falkvor Lommansson

*

1. Deð F. L. var arle om morgun
Soli hon ryr i dalar,
up stende F[alkvor] L[ommansson]
legge pá forgylte salar
– Riddaren vágar han live sit fer ei^{den} Jomfru –

2. Ut keme honoms kære moder
feller hon tárir pá kinn
hori aktast du hen idag
du F[alkvor] kære sonen min. –

3. Høyre du ded min kære moder
ded er meg no aller vesst
eg vil no taka atte livet deð
som Tostein Davids[on] hev fest

4. Ded var F[alkvor] L[ommansson]
han seg udaf garde burtreid
deð grodde ki grasi pá 15 Aar
der hans graa gangare steig

5. Ded var F[alkvor] L[ommansson]
han kom seg ridand i gárd
~~ute sa bant han hesten sin~~
in sa springe den liten smaadreng
segir han tidenð ifrá.

6. In sa spring den liten Smaadreng
segir han tidend ifrá

her stende fult toni med herklædde menn
alle som duvune grá

7. Deð var fruga Mendelin
hon ut igjennom vindauga ság
ded er no F[alkvor] L[ommanson]
han hev meg længstom trátt

8. Der taka af meg mit hovudgull
etc.

9. Der taka af meg mit hovudgull
og binð up med striki smáⁿ²
kem han inn etc. – sjá

10. In kem F[alkvor] L[ommanson]
med røde gullband i hende
helsar til fruga M[endelin]
saa vel eg deg no kennær

11. Høyrer du fr[uga] M[endelin]
du skal deg no enki løyne
hestane stande i Adelsgård
i dag skal du 'n røyne

12. Høyrer du fr[uga] Mendelin
du skal deg ki no sá dylje
hestane stande i Adelsgårdⁿ³
idag skal du meg fylgje.

13. Ded var F[alkvor] L[ommanson]
han gordest i hondo sterk
han tok fr[uga] M[endelin]
og sette'a pá hogan hest

14. Ded var F[alkvor] L[ommanson]
han lyfter paa hogan Hat
farvel Tostein Davidson
og hav no tusin god nat.

15. In sá spring den liten smaadreng
og segir han tidenð ifrá
ute er F[alkvor] L[ommanson]
reiser af med unge bruð vár.

16. Up vaknad T[ostein] D[avidson]
han ropar iver al sin gárd
der stande up alle mine gode hofmenn
klæd dikkon i brynjune blá.

17. Hóyrer di alle mine gode hofmenn
der klæ dikkon uten fals
der kenner vel F[alkvor] L[ommanson]
ded er no ein vágehals

18. Silde var deð om sonðags aften
da kveste dei sine spjut
arle var ded om monðags morgon
da reid dei her-kempur ut

19. Ded var F[alkvor] L[ommanson]
han ság seg att ivir hær
etter keme T[ostein] D[avidson]
vor herre vær i mi fær!

20. Dei møttes upá Demanheiði
uti sá tykk ein gnyr
branden beit og brynja sleit
stoð røykin alt up under sky.

21. Dei møttes upá Demanheidi
uti sa tyk ein moi.
Soli fek einki pá heidane skine
for røyken af mannebloði.

22. Dei stridde der i dagar
og vel i dagane tvá
atte stod T[ostein] D[avidson]
hans folket ded falt ifrá.

23. Heimte reid T[ostein] D[avidson]
med mange mennar og sáre
F[alkvor] spilað før bergi nord
alt med sin keraste káte.

24. Heimte reid T[ostein] D[avidson]
med mange salar og tome
F[alkvor] spelar fer bergjo nord
alt med si rosens blome

25. Ded var no T[ostein] D[avidson]
han sörjir no ei sá sárt
her er no sá mange dei stolte jomfrugur
som sjönnune fylgjer nát.

*

Strofene er unummererte i manuskriptet.

Oppskrift B

TSB C 15: Falkvor Lommansson

Oppskrift: 1863 av Sophus Bugge etter Jorunn Knutsdotter Bjønnemyr, Mo, Telemark.

Orig. ms.: NFS Sophus Bugge d, 281–285 (kladd)

Utan oppgjeven tittel^{v7}

*

1. De va Falkus Lommanson
de va hånoms stöste kvíe
han blev fra sin festarmø dreven
den tíd 'en var so líten.
– Riddaren vågar en^{v8} líve sitt for ei jomfrú –
2. De [va Falkus Lommanson]
[de va hånoms stöste] harm
[han blev fra sin festarmø dreven]
[den tíd] han var et barn.
3. De va då Tóstein Davidsón
han leteⁿ⁴ ti bryllaups bera,
de va då F[alkus] L[ommanson]
han lete seg ringskó gjera.
4. De [va då Tóstein Davidsón]
[han lete ti bryllaups] reie,
de [va då Falkus Lommanson]
[han lete] sine^{v9} hestar skormeite.
5. De va då F[alkus] L[ommanson]
[han lete ti bryllaups] bjóe
[de va då Falkus Lommanson]
[han lete sine hestar] ringskóe.
6. De va då F[alkus] L[ommanson]
han springe på gangaren grå
de va då hånoms líten smådreng
han springe deratta på.
7. Inn so kjæme den líten smådreng
å seie han tíend ífrå
her kjæm ei hoffær í vårs går,
å adde mæ brynja blå.

8. Her [kjæm ei hoffær i vårs går,]
å adde hev^{v10} ringskódde hestar
å só rider no dei
at jóri den tiss då breste.

9. De va frúva Venísliⁿ⁵
ho^{v11} tok dei óre^{v12} íagt
de æ F[alkus] L[ommanson]
han hev meg lengji umsagt. ⁿ⁶

10. De takje av meg mitt hovegúll
setje meg íblandt anna kvendi
å kjem en inn F[alkus] L[ommanson]
han må meg inkji kjenne.

11. Inn kom F[alkus] L[ommanson]
mæ sværi í hórri hendi
han helsa ti frúva Vendeli
mæ rødegullband kring hendi.

12. De va då F[alkus] L[ommanson]
han lútte over brede bór
han talar ti brúre
eitt skjemtan ór.

13. De va då fruva Vendeli
ho renner^{v13} tårir på kinn
mange dei gjør ette fremmundes^{v14} rá
å tykkes det siden være ilde.

14. Skamm so fari den unge brúgom
so líti han tór freiste^{v15}
han sto attafyr den høie lofts dør
då brúre av gari reiste^{v16}

15. Skamm [so fari den unge brúgom]
[so líti han tór] våge
[han sto attafyr den høie lofts dør]
[då brúre] hó rei av gari.

16. Fredagjen å laurdagjen
då slípar Tóstein sitt svær,
tileg^t um mándags morgóen
rider han í Falkus fær.

17. Dei møttes no i heió nór
mæ mýr å mykjen gnýr

branden beit á brynja sleit
á røyken sto undi ský.

18. Dei møttest [no i heió nór]
[mæ mýr] á stóre mói
branden [beit á brynja sleit]
[á røyken] stó av bloe.

19. Heimte ríe T[ostein] D[avidson]
mæ sjúke mennar á sære
[men] Falkus han spilar í heio nor
alt mæ si brúre káte.

20. Heimte [rie Tostein Davidson]
mæ brotne salar á tome,
á F[alkus] [han spilar í heio] nór
alt mæ si rosensplome.

21. Bryllaupi hava me drukkji
á brure den hava me mist
so sære syrgjer T[ostein] D[avidson]
som fuglen^{V17} på lindekvist.

*

Strofene er unummererte i manuskriptet.

Reinskrift: NFS Sophus Bugge VI, 5–7

Oppskrift C

TSB C 15: Falkvor Lommansson

Oppskrift: 1864 av Sophus Bugge etter Gunhild Kjetilsdotter Sundsli,
Fyresdal, Telemark.

Orig. ms.: NFS Sophus Bugge f, 20–26 (kladd)

Utan oppgjeven tittel.

*

1. De va Tostein Davison
de va kungens frændi
han fester æ jomfrú Bendeli
han gjevæ no gull í hendi.
– Riddaren vågar han líve sitt for den jomfrú –

2. Han fester æ jomfrú Bendeli
han flýt æ no heim úti borgjir
men etti trør Falkus Lommanssón
han aukar æ angest á sorgjir.
3. De va F[alkus] L[ommanssón]
han inn for si móder går
eg fester æ jomfrú Vendeliⁿ⁷
um eg ska døy íår.
4. Eg fester æ j[omfru] B[endeli]
um eg í morgó ska døy
her græt inkje småbonnæ ette meg
á inkji mi festarmøy.
5. Ti svara hass kjære móder
gulli bar hó úti hendi
gjer inkje de Falkus Lommanssón
fyr Tostein æ kóngens frændi.
6. De va F[alkus] L[ommanssón]
han salar sin gangar grå,
so ríe han so mandeleg
ti jomfrú Vendelis går.
7. De va jomfrú Bendeli
hó út igjenom vindouga såg
no sér eg F[alkus] L[ommanssón]
sóm eg hev vor' stolæ ífrå.
8. Dí tak no av meg mitt hovegull
á klæder mig so ringe
inn kjem han F[alkus] L[ommanssón]
han ska meg slétt inkje kjenne.
9. Dí [tak no av meg mitt] hovegull,
set på meg ei silkjelúe
inn kjem han F[alkus] L[ommanssón]
han helsar meg fyr ei frúe.
10. Inn kom F[alkus] L[ommanssón]
hatten bar han úti hendi,
eg helsar deg jomfrú B[endelin]
so væl mónne eg deg kjenne.
11. Høyrer de F[alkus] L[ommanssón]
du hels inkji hit ti meg
eg æ ei fatike tenestpikeⁿ⁸
eg æ nyss komæ her.

12. Høyrer de jomfrú B[endelin]
du tar inkje fyr meg løyne
min gangaren stend í rósanlund
í morgó ska' du han røyne.

13. Han tok æ jomfru V[endeli]
han sveipte æ í kápa blå,
de vil eg for sannhetæ seie
han sette æ på gangaren grå.

14. De va j[omfru] V[endeli]
hó grét sine hendar hó sló,
ha eg meg no so trúgen en venn,
som kann bere boæ ti Tostein Davison.

15. De va hennes liten smådreng
han steig på gangaren rø,
de vil eg for sannhetæ seie
han rei fórtare hell fuglen fløi.

16. Her site du T[ostein] D[avison]
å drikke mjøyr å vín
imens han F[alkus] L[ommanssón]
dreg av landi mæ jomfrúa dí.

17. De va T[ostein] D[avison]
han fram ífrå bóri sprang
de vi eg f[or] s[annhetæ] s[eie]
at sporen på fóten klang.

18. De va T[ostein] D[avison]
han rópar ivi allt sitt hús
vakne nó upp míne raske hommenn
no æ visst dagjen ljús.

19. Då han reiste ifrå sin går,
då ha en trædive menn,
men fyr han kom í rósan lund
då ha en inkje kot ein.

20. De va F[alkus] L[ommanssón]
han út ígjenom vindouga såg
no sér eg mange raske hommenn
er kommen úti vår går.

21. De va F[alkus] L[ommanssón]
[han ut ígjenom vindouga] sprang,
han rudde de romi
som fyr ha vori so trangt.

22. Fyste hoggji han T[ostein] D[avison]
å sia adde hass menn
Å gangje no heimatte kvær ti seg
di fær inkje brúræ enn.

23. Heimatt rei adde Tosteins menn
mennanne sjúke å såre
av landi dróg F[alkus] L[ommanssón]
mæ skjønaste jomfrúa våre.

*

Strofene er unummererte i manuskriptet.

Reinskrift/avskrift i anna hand: TGM R. Berge DCVI, s. 8ff.

TSB C 17 Mindre Alvs død

Innleiing

Den norske baronen og sjørøvaren Alv Erlingsson har forkledd seg som messedreng, men han blir gjenkjent og arrestert. Som fredlaus må han rekne med å miste livet. Han blir førd til Helsingborg, og der dømer den danske dronninga Alv til å leggjast på stegl og hjul. Før han blir avretta, angrar han syndene sine:

Gud være mig blid oc miskundelig,
der effter monne ieg forlange:
At ieg effter denne her haanlige Død
det euige Liff maatte fange.
Fordi klæder Alff baade Steyle oc Hiul
saa høyt faar Øresund
(DgF III: 438).

Det ligg historiske hendingar til grunn for denne balladen. Alv Erlingsson var ein norsk stormann som herja i Danmark, stort sett på eige initiativ. Han gjekk også til åtak på Oslo og fanga og drap hertug Håkons høvedsmann i byen. I 1290 vart han vart fanga av danskane og avretta, slik visa seier. To år seinare vart

leivningane frakta til Tønsberg og gravlagde.

Det har truleg funnest ei eldre norsk form av balladen om Alv Erlingssons avretting, men berre omkvedet er att: «fæ dæ klæder Elv baade Staggel' aa Hjul saa høgt over Ørsund» (Ressem 2011: 311–312). Dette omkvedet skreiv Lindeman opp (1851) saman med første strofe og melodi, etter telemarkssongarane Jon Jonsson Myre (1799–1872) frå Sauland og Olav Kjetilsson Stigen (1809–1887) frå Tuddal (1861) (Jonsson & Solberg 2011: 179–180, 186–187). Dei relativt få norske tekstane går tilbake på Vedels viseform (1591) og ikkje minst Peder Syvs kjempevisebok.

Alv Erlingsson hadde ei særleg tilknytning til Tønsberg og Vestfold, og segntradisjonen om han heldt seg lenge der (Eriksen 2002: 147–166).

I tradisjon og balladedikting blir Alv Erlingsson gjerne kalla *mindre* Alv. Epitetet *mindre* er ei omsynging av *milde*, ein heidrande karakteristikk som vart bruka om stormenn i mellomalderen.

Utsyn 182

DgF 151

Oppskrift A

TSB C 17: Mindre-Alvs død

Kjempeviseboka III 15, s. 370–372

Oppgjeven tittel: Den anden Vise om Minder Herr Alf, Græve udi Tunsbierg.

*

1. Alf han er i Norge land fød,
hannem lyster der intet at være:
Han haver vel femten Herreder i Leen,
han kand sig deraf nære.
2. Alf han ganger paa grønne Vold,
og læser han der sin Tide;
Der møder hannem Bendit Rimaardsøn,
hans Skiæben var hannem ikke blide.
3. God Morgen, god Dag, liden Milde Alf,
du est saa modig en Herre:

Men bliver du kongens Fange i Dag,
ikke staar Landet disverre.

4. Ikke saa er jeg Mindre Herr Alf,
du tør det ikke vente:
Jeg er en liden Messe-Dreng,
skal Viin for Præsten hente.

5. Saa løste han op hans høye Hat,
og saae hannem i sin Pande:
Alt est du Norske Herr Minder Alf,
om jeg kand ret forstande.

6. Du haver været en Klerk med mig,
det maa jeg sige for sande:
Jeg kiendte dig i det Skole-Huus,
du gjorde os andre stor Vaande.

7. Og est du Bendit Rimaardsøn,
og da est du min Frende:
Du svær en Eed for mig i Dag,
det du mig aldrig kiende.

8. Saa toge de hannem Minder Herr Alf,
de sloge hannem Bolten om Foed:
Førde de hannem til Helsingborg,
den Danske Dronning imod.

9. Tage I nu Minder Herr Alf,
lade hannem i Stuen indgange:
I lade de Fruer og stolte Jomfruer,
skue saa riig en Fange.

10. Det da svarede den Danske Dronning,
det første hun Minder Alf saae:
Er det ikke andet for en Mand,
der saadanne Safn gaar fra.

11. Enddog jeg er paa Vexten liden,
dog er jeg Mandelig kiøn:
Men aldrig lever du saa god en Dag,
at du føder saadan en Søn.

12. Jeg gav dertil min Kaabe blaa:
er skaaren i Roser og Lille:
Jeg maatte ikkun en Nat hos eder sove,
om det var saa eders Villie.

13. Maatte jeg en Nat ikkun hos eder sove,
det viste ikke uden eders Terne:

Det vil jeg for sanden sige,
I bade for mig saa gierne.

14. Det svarede hannem Dansker Dronning,
hun slog sin Haand imod Bord:
Du skalt klædde en Steyle i Morgen,
førend Folk de gaae til Bord.

15. Hvi steylede du ikke Knud af Sønderborg,
ikke Iver af Holstebro.
Ikke da vare de meget bedre end jeg,
dog de vare dig nest tro.

16. Toge de liden Greve Herr Alf,
lode hannem af Stuen udgange:
Nok saa have Fruer og stolte Jomfruer,
skued denne Skalkagtige Fange.

17. Og de ledde Minder Greve Herr Alf,
Østen for Helsingborg ud:
Sine Synder han kiendes saa klagelig,
saa fast raabte han til Gud.

18. Jeg raader hver ærlig Danne-Quindes Søn,
han tragte efter Heder og Ære:
Han bliver i Land og teer sig vel,
med Lige kand han sig nære.

19. Nu haver jeg tagen og røvet med skiel,
saa mangen god Dag og Aar:
Hvad mand med Synd og Uræt bekommer,
med Skam og Sorg det gaar.

20. En Græve var jeg af Ellings Art,
ove Tunsbergs Læn det rige:
Det volte mig Fald og Vedermod,
jeg vilde for ingen Mand vige.

21.. Først da bedrev jeg grueligt Mord,
paa hver som jeg fik i Sinde:
Saa sparde jeg hverken Quinde eller Møe,
jeg dem baade laste og skende.

22. Jeg tog den fattig Borgere fra,
sit Gods og Liv tillige:
Det klager baade Enke og Faderløs Barn,
saa høyt til GUD monne skringe.

23. GUD være mig blid og miskundelig,
der efter monne jeg forlange:

At jeg efter denne her haanlige Død,
det ævige Liv maatte fange.

*

*I Kjempeviseboka står denne etter ei vise med tittelen: Minder Herr Alf,
Greve af Tunsberg, steylet for Helsingborg.*

*Som innleiing til visa står det: Hvad denne Græve Herr Alf Ellingsøns
Historie er anrørendes, er tilforn noksom omtalet. Man mener han skulde haft en
Befæstning ved Skaanør, og der haft sin Tilflugt til og fra, ikke langt fra
Søekanten, hvorom der intet formeldes andet, end hvorledes han blev fangen af
Herr Bendix Rimaarsøn, som haver uden Tvivl været tilforn i Staalbroder Laug i
Ungdommen med hannem. Maa vel skee, været saa god paa Haandværket som
han, som det finnes af Herr Jon Rimaarsøns Handel, som tilforn blev rørt. Saa
beder man undertiden best, den eene Ref med den anden [<...>] Men det er
raadeligt at følge den vise Davids Raad, Ps. 37. Haabe paa Herren, og gjør got,
bliv i Landet og nære dig rædelig.*

Oppskrift B

TSB C 17: Mindre-Alvs død

Oppskrift: Udatert av Sophus Bugge etter Signe Gjermundsdotter Napper,
Skafså, Mo, Telemark.

Orig. ms.: NFS S. Bugge IV, s. 239

Oppgjeven tittel: Mindre Herr Alv.

*

1. = Syv V. 1.
L. 3: han haver sig de Snækker syv.
– Fordi træder Alv på [n9](#) steiel å hjul så høit over Ørsund. – [n10](#)
2. = Syv, V. 4. L. 1: Jeg er ikke liden mindre–.
L. 2: det tørst du ikke tænke.
3. = Syv V. 13.
4. Det var danske droningji,
hun blev så ille derved:

«Du skal klæde en steiel idag,
før solen den går ned.»

5. Så hugge de hannem hovedet af

*

Over oppskrifta står det: [Hun kjendte Visen fra Kjæmpebogen, men sagde, at den ogsaa blev kvædet paa en anden Maade, men mindedes kun nogle Vers.]

TSB C 18 Herre Karl lever fredlaus

Innleiing

Herr Karl har gjort opprør mot kongen, men mislykkast, og kongen kjem seg med naud og neppe unna. Kongen gjev soldatane sine ordre om å setje herr Karl i fengsel, i dei «tårni blå». Fru Ingebjørg, festarmøya til herr Karl, ber for livet hans og tilbyr kongen rike gåver, men kongen nektar å høyre på henne. Først når ho trugar med å brenne land og rike, set kongen herr Karl fri.

I den norske tradisjonen finst det berre éi nokolunde heilsleg oppskrift av denne balladen. Denne oppskrifta gjorde Sophus Bugge i 1857 etter Hæge Olsdotter Årmote (1787–1860) frå Mo.ⁿ¹¹ Dei andre svært fragmentariske oppskriftene er også frå Mo. Bugge sende Hæge Olsdotters tekst til Svend Grundtvig, og han trykte han i *Danmarks gamle Folkeviser*.ⁿ¹² Bugges oppskrift står elles i antologien *Norske balladar*.ⁿ¹³ Knut Liestøl har trykt ei rekonstruert form av balladen.ⁿ¹⁴

Det finst fleire danske oppskrifter frå 1500- og 1600-talet av denne balladen, med fyldigare handling og tragisk utgang. Vi høyrer at ikkje berre festarmøya, men også Karls fire brør, ber for han, utan at det hjelper. Herr Karl blir halshoggen: «saa hug di hans huode aff/offuer hans forgylte skiold».ⁿ¹⁵

Sidan Grundtvigs tid har det vore vanleg å identifisere herr Karl i balladen

som den svenske stormannen Karl Algotsson frå Västergötland. Han var bror til Folke Algotsson, og då denne i 1288 – med Karls hjelp – røva den høgætta Ingrid Svantepolksdotter frå Lindön og rømde til Noreg med henne, fylgde Karl og andre brør med. Brurerovet var eit alvorleg slag mot den svenske kongens politikk, for det var meininga at Ingrid skulle gifte seg med den danske drottseten David Torstensson og slik skape grunnlag for ein svensk-dansk allianse. Folke Algotsson våga seg aldri tilbake til Sverige, men det gjorde Karl. Det skulle han ikkje gjort, for han vart gripen og halshoggen. Om Folke Algotsson og Ingrid Svantepolksdotter vart det dikta ein ballade: «Falkvor Lommannsson».

Det finst enkelte likskapstrekk mellom dei historiske hendingane og «Herre Karl lever fredlaus», først og fremst i dei danske viseformene. Men historisk i eigentleg meining er balladen ikkje.

Utsyn 188

DgF 182

Oppskrift A

TSB C 18: Herre Karl lever fredlaus

Oppskrift: 1857 av Sophus Bugge etter Hæge Olsdotter Årmote, Mo, Telemark.

Orig. ms.: NFS S. Bugge a, s. 300–302 (kladd)

Utan oppgjeven tittel^{v18}

*

1. Den eine skóren fekk kungen på fót,
den are treiv han í hendi
men då måtte han på skógjen røme,^{v19}
fy here Kall måtte han renn<e>
– Men here Kall å han liver frelaus. –
2. Kungen talar ti sineⁿ¹⁶ drengjer
han talar ti sveinar små:
«De^{v20} sete han unge here Kall
alt úti de tårni blå!»

[n17](#)

3. Høyr du danske konúngjen,
hot eg seie dé:
eg by'e fy here Kall min festarmann,
bå gull å de liggendes fé.

4. «Nei gakk burt fruva Ingebjør,
den bøn kann dú alli få,
dú løyser inkje here Kall din festarmann
her ótó de tårni blå.»

5. Eg býe fyr hånóm ein myllaredamm,
som svíve í femta gullkvennar,
låsanne dei æ av røde gull
å myllunne løype i jønnó.

[n18](#)

6. [«Nei gakk burt fruva Ingebjør,]
[den bøn kann dú alli få,]
[dú løyser inkje here Kall din festarmann]
[her ótó de tårni blå.»]

7. Eg býe fyr hånóm so stórt eitt syllstaup
som stende på femta gullføtar,
der svív'e inni ei líti syllkoks,
som hev gjengji í níe manns bøtar

[n19](#)

8. [«Nei gakk burt fruva Ingebjør,]
[den bøn kann dú alli få,]
[dú løyser inkje here Kall din festarmann]
[her ótó de tårni blå.»]

9. Eg hev bo'i fy Here Kall min festarmann
bå gull å peningar mange,
du sko' alli liva den herredag,
du skó blí boen mei fy ein fangji. [v21](#)

10. <...> [n20](#)

<...>
so sko eg lata ell å røde logji
leike ivi land å ríkji.

11. Eg sko [lata ell å røde logji]
[leike ivi land å] ríkji
de passar eg só líti på,

kven som leng'e av okkon sko' liva.

12. De va danske konungjen
han talar ti sveinar små,
di løyser 'en unge Herekall
alt ótó de tårni blå'

*

Teksten er streka over med store kryss. Strofene er unummererte i manuskriptet.

Reinskrift: NFS S. Bugge IV s. 268–269

TSB C 22 Margjit Runarborgi

Innleiing

Den norske kongen Eirik Magnusson sender dotter si, Margrete, over havet for å vere dronning i eit anna land. Stormannen Audun Huggleiksson og Ingebjørg Erlingsdotter, søster til jarlen Alv Erlingsson, følgjer med henne. Skipet blir liggjande og drive i skodde, men til slutt når det land i Tyskland. Audun og Ingebjørg røvar ei vakker tysk kvinne, Katrin keypmannsdóttir, og tek henne med på skipet. Dei avtalar dessutan å selje Margrete til greven av Blåland og segler dit. Greven betaler Margretes vekt i gull for henne. Deretter tek Audun og Ingebjørg livet av Katrin keypmannsdóttir og segler til Noreg, der dei påstår overfor kong Eirik at det er den døde dotter hans dei har med seg på skipet. Til å byrje med trur ikkje kongen dette, men når tolv mann gjer eid på at den døde kvinna er Margrete, gjev han etter. Same natt blir kongen sjuk og døyr, og det blir sendt bod til tronfølgjaren, Håkon Magnusson, bror til kongen. Før han døyr, seier Eirik at om det er så at Margrete lever og kjem til landet, skal ho arve halve riket.

I Blåland har Margrete drøymt vonde draumar om at far hennar er død, og ho gjer i stand eit skip og segler til Bergen, den norske hovudstaden. Her går ho

fram for kong Håkon og fortel kven ho er. Kongen krev at ho skal skaffe vitne, og Margretes fosterfar vitnar at ho talar sant. Men det gjer ikkje fostermor hennar, som er kjøpt og betalt av Ingebjørg Erlingsdotter. Kongen gjev ordre om at Margrete skal brennast på Nordnes. Jamvel om tre tjøretønner blir sett på bålet, har Margrete kraft til å tale. Ho spår at det skal gå Ingebjørg Erlingsdotter ille, ein spådom som seinare slår til, og ho ber kong Håkon reise ei kyrkje på bålstaden. Gjer han ikkje det, skal han miste vitet tre gonger før han dør. Margrete viser seg i draume for sonen sin i Blåland. Han rustar ut ein flåte på femten skip og segler av stad for å ta hemn. Men Margrete ønskjer ikkje å hemnast og ber Gud om at skipa må gå under og sjelene frelsast. Dette skjer.

Handlingsreferatet byggjer på den færøyske forma av balladen om Margrete Eiriksdotter: «Margretu kvæði». Det er ei lang vise på 166 strofer, som kan ordnast i åtte sekvensar. Av den norske balladen er det dessverre ikkje mykje att. Johannes Skar skreiv opp to-tre strofer frå to setesdalssongarar, med prosatillegg som gjer det klart at den norske tradisjonen kring 1900, og ikkje minst eit par generasjonar tidlegare, kjende visa i meir fullstendig form. Folk mintest at det var ei lang vise. Og visa var så «syndleg» [syrgjeleg], «det var mange som gret, fyrst dei kom dei syndlege versi» (Liestøl 1941: 170). Eit par stev i Landstads *Norske Folkeviser* kan vere reststrofer frå balladen om Margrete (Solberg 2003: 185–187).

Truleg er det dansefunksjonen som har halde liv i visa på Færøyane så lenge. For dette er ein gammal ballade, etter alt å døme dikta meir eller mindre samstundes med dei hendingane som visa fortel om. Bakgrunnen er ekteskapspolitikken som vart driven ved det norske hoffet på slutten av 1200-talet. Margrete, dotter til Eirik Magnusson og den skotske kongsdottera Margrete Aleksandersdotter, vart godkjend som skotsk dronning og arving og skulle gifte seg med den engelske tronarvingen Edvard. I 1290 vart Margrete send over havet, men ho døydde på Orknøyane. Det vart altså ikkje noko av det planlagde og politisk motiverte ekteskapet.

Men i året 1300 kom det ei kvinne til Bergen frå Tyskland som påstod at ho var Margrete. Dette er dokumentert i dei islandske Flatøy-annalane, der det heiter:

Da kom frá Tyskland den kvinna som seier at ho er dotter til kong Eirik og Margrete, dotter til kong Aleksander av Skottland. Ho seier at ho har vore seld av Ingebjørg Erlingsdotter. (Solberg 2003: 174)

Dei norske styresmaktene trudde ikkje noko på dette, og kvinna vart dømd til døden, slik det står i Flatøy-annalane for året etter:

Da vart den same kvinna brend, ho som sa at ho var dotter til kong Eirik, og mannen hennes vart halshoggen (Solberg 2003: 174).

Dermed kunne saka vore ute av verda, men folk trudde på det kvinna hadde sagt. Ho var inga falsk Margrete slik styresmaktene påstod, men den verkelege, sanne Margrete! Det hjelpte ikkje at Bergens-biskopen let lese opp brev i alle kyrkjer i byen med åtvaring mot å dyrke den brende kvinna. Avrettinga vart, som Svale Solheim skriv, «utgangspunkt for ei folkeleg protest-rørsle mot hoffet og styresmaktene» (Solheim 1973: 107). Sidan Margrete hadde lide martyrdøden på bålet, vart det reist ei kyrkje på Nordnes til ære for henne. Det var nok inga stor kyrkje, kanskje eit trekapell, men ho stod i alle fall til 1500-talet. Absalon Pederssøn Beyer nemner kyrkja og visa.

Det er enkelt i ettertid å trekkje på skuldrene av folk som trur at ei eldre kvinne, grå og kvit i håret, kunne vere dotter til den unge kong Eirik – når den verkelege Margrete vitterleg hadde døydd på Orknøyane seinhaustes 1290, mellom hendene på biskop Narve, og den døde lekamen seinare hadde vorte granska av faren og gode menn i Bergen. Men bålet, brannen og den grufulle avrettinga har sett kjenslene i sving. Folk hadde sine mistankar til styresmaktene, og dei trudde det dei ville tru. Ein inspirert diktar skreiv visa om dei dramatiske hendingane og om elden som til sist slukte Margrete:

Tað var frúgvín Margreta,
riður fram undir bý,
eld sá hon á Norðnesi
og logan undir ský.

Eld sá hon i Norðnesi
og logan undir ský:
«Gud náði hesi beinini,
sum har skulu hvíla í!»

Utsyn 183

CCF 77

Oppskrift A

TSB C 22: Margjit Runarborgi

Oppskrift: Udatert av Johannes Skar etter ukjend songar, Austad, Vest-Agder.

Orig. ms.: NFS Johs. Skar 1, s. 21–22

Oppgjeven tittel: Margit Runarborginn.

*

1. De va Augunn aa Yngjebjør.
Dai truiddi me addre besté.
Men de heve mé i Draumo bori:
Dai svike meg addre mesté.
2. Eg ha tenkt, at mi Dotter ha gulare Haar.
3. Hu hev so lengi i Sjoè drivi^{v22},
Aa myrkna heve hennis Haar.ⁿ²¹
4. Aa de va Margit Runarborgjæ
Hu treffte so vond ai Boye.ⁿ²²

*

Strofene er unummererte i manuskriptet.

I marginen ved tittelen står det: Bugge nr. 11 og Visen om Fru Margrete.

Under oppskrifta står det: Visen skal have fortalt om, at Margit blev ført over Havet og solgt. Man dræbte hendes Terne; førte Liget tilbage til Kongen, Margits Far, og foregav at det var Liget av hans Datter som skulde have druknet. – Andre sige at Margit døde, da hun havde født Tvillinger. – «Dai ha vori paa Sjøe, va de likt ti; der seldi dai Margit. So draape dai Terna hennis aa ha Liki haim, aa sa de va Liki aa Margit; hu ha hæ døyt, sa dai. Daa sa Fairen, han ha tenkt hu ha gulare Haar. – Hu ero so syndlege denni Visa. De va mange som grete fyst dai kome dai

TSB C 25 Nils Ebbesen

Innleiing

Grev Gert av Holstein har rykt inn i Jylland med eit stort krigarfølgje og lagt landet under seg. Greven rid til Randers, jamvel om det er spådd at han skal miste livet der. Han sender bod til den danske adelsmannen Nils Ebbesen og lovar han fritt leide. Nils Ebbesen møter fram. I samtala mellom dei skuldar grev Gert den danske stormannen for å ha mange fleire menn med seg enn han har løyve til – med andre ord tenkjer Nils Ebbesen på å svike greven, noko Nils Ebbesen nektar for. Grev Gert gjev då Nils Ebbesen valet, anten å røme landet eller bli hengd:

Hør thu det, Niels Ebbissøn,
du snacker alt-for lenge:
du skalt enthen aff Danmarck rømme,
eller ieg skall lade dig henge
(DgF III: 524).

Nils Ebbesen skundar seg heim og rådfører seg med sin «venne høstru». Kva skal han gjera i denne vanskelege situasjonen? Ho rår han til å slåst med greven, og Nils Ebbesen samlar mennene sine og rid til Randers der greven held til. Saman med mennene sine trengjer han inn i slottet og tek grev Gert til fange. Kort tid etter let dei greven halshogge, og deretter rømmer Nils Ebbesen frå byen.

På norsk grunn finst det berre ein kort tekstvariant på éi strofe, med melodi, av denne danske balladen. Det er ei oppskrift som Ole Mørk Sandvik gjorde (1917) etter Nils Nilsson Beitoaugen (1863–1927), gardbrukar og spelemann frå Øystre Slidre i Valdres. Nils Beitoaugen hadde teksten etter Peder Syvs kjempevisebok (Ressem 2011: 313). På dansk finst balladen om Nils Ebbesen i

fleire renessanseoppskrifter.

Niels/Nils Ebbesen var i det verkelege livet ein dansk lågadelmann som tok livet av grev Gerhard III av Holstein, den såkalla *kullede*, eller skalla greven. Drapet skjedde i 1340, då greven hadde trengt inn i Jylland med fleire tusen mann for å sikre egedomane han hadde til gode i eit pantsett Danmark. Med berre ein liten hærstyrke på kring 50 mann, greidde Nils Ebbesen å kome seg inn i huset der greven budde og halshogge han. Seinare på året miste Nils Ebbesen sjølv livet i eit slag mot ein holsteinsk styrke. I dansk historieskriving er Nils Ebbesen blitt nasjonalhelten framfor nokon. Under den tyske okkupasjonen av Danmark under siste verdskrigen, skreiv Kaj Munk (1898–1944) skodespelet *Nils Ebbesen* mot nazismen.

Balladen er ikkje – slik Grundtvig meinte – dikta kort tid etter hendingane, men tidleg på 1500-talet. Bengt R. Jonsson argumenterer godt for denne oppfatninga, blant anna på bakgrunn av at ei ordtaksbasert formulering i «Nils Ebbesen» må vere lånt frå ein annan historisk ballade: [«Dronning Margrete»](#) (Jonsson 1990–1991: 263–269, 298–306).

DgF 156

Oppskrift A

TSB C 25: Nils Ebbesen

Oppskrift: *Kjempeviseboka*, Anden Part, XLI, s. 262–270

Oppgjeven tittel: Greve Geert af Holsten bliver slagen af Herr Neels Jepsøn udi Randers.

*

1. Greven samler alle sine Mænd,
han drager af Sleszvig frem;
Og aldrig saae nogen Mand herre slig,
enten før eller siden dem.

2. Greven drog i Danmark ind,
hannem fulde saa faur en Skare;
Fire Bannere og Fire og Tive
hvo torde imod hannem fare.

3. Greve Gert han vilde til Randers ride,
og did lod han sig raade;
Det var hannem for langden Tiid spaad,
han skulde sit Liv der lade.
4. Ikke vilde han lade det blive fordi,
hannem lystede det at friste;
Riddere og Svenne, Bønder og Bomænd,
dennem vilde han hiemme gieste.
5. De vare vel 18 tusinde Skytter,
foruden Ridder og fribaarne Mænd,
tilsammen fyrretyve tusinde,
og hvo kunde stride mod dem.
6. Greven sende Niels Ebbesøn Bud,
at han skulde til hannem ride;
Han sagde hannem Fred og Fredlighed til,
saa tryg skulde være den Leide.
7. Greven han mødte Niels Ebbesøn,
Norden ved Randers Strande;
I være velkommen Niels Ebbesøn,
og hure gaar eder i Haande.
8. Greven ragte Niels Ebbesøn Haand,
dermed de taledes sammen;
Saa lidet da var der Skemt iblant,
og end fast mindre Gammen.
9. Hør du kiære Niels Ebbesøn,
du være velkommen her;
Hure staar Hoven i Nørre Jutland,
hvad er for Tidende der.
10. Hure lider dine Frender og Mave saa rige,
der til din Hiertens Kiær:
Hvad heller ville I fegte med mig,
eller Fred af mig begiære.
11. Vel staar Hoven i Nørre Jutland,
baade Man er trøst og fro;
Kommer I Herrer med Feide eller Fred,
hvad skulle vi lide paa.
12. End haver jeg nu i Nørre Jutland,
baade Frender og rige Mave;
Eders Raade de skulle tilrede være,
ville I det af dem have.

13. Niels Ebbesen du est en konstig Mand,
og der til est du from;
Hure du kand ikke den rette Vey dræbe,
du rider saa langt der om.

14. Hør du Herr Niels Ebbesøn,
vilt du mit Ærende bortride:
Hvor mange Svenne haver du med dig,
som du tør vel paa lide.

15. End haver jeg nu iblant Juderne hin faste,
baade Ven og der til Frende:
Saa gierne da skulle de følge med,
og mod deres Fiender stande.

16. Alt haver jeg tredive Svenne med mig,
saadanne som de nu ere:
Hvad helder de ere fleere eller ferre,
jeg haver dem alle lige kiære.

17. Og haver du tredive Karle med dig,
da er det vel til Maade:
I gaar holt du i Herr Bugges Gaard,
med hundrede Heste i Plade.

18. Niels Ebbesøn svarede saa overbrat,
han trinde en Fod tilbage:
Og er det enten Ridder eller Svend,
som mig den Løgn paa sagde.

19. Og er det enten Mand eller Qvinde,
mig det tør sige til;
Jeg skal aldrig vige for hannem en Fod,
førre jeg fanger svaret der til.

20. Hør du kiære Herr Niels Ebbesøn,
vi ville der om ey tale;
Du rider hen til Herr Bugge din Ven,
om han vil Troskab holde.

21. Skal jeg eders Ærende fare herfra,
og til Herr Bugge henride;
Hvad skal jeg hannem paa eders Vegne,
det lader I mig først vide.

22. Herr Bugge han haver mig lenge undsagt,
Ogsaa hin unge Povel Glob;
Her Anders Forst er en af dem,
og fremmet udi eders Hob.

23. Og selv haver du Niels Ebbesøn,
nogle Hofmænd ride hos dig;
Og du have været udi mit Brød,
og ere nu rømte fra mig.

24. Først er han hin unge Eske Frost,
og saa hans Brødre to:
Foruden min Ja, foruden min Minde,
de af min Tieneste drog.

25. End fleere jeg haver til Villie giort,
dog de mig nu forsmaa:
I liude fast paa Herr Bugges Raad,
I see hure det vil gaa.

26. Herr Bugges Raad veed jeg ikke af,
hvad han vil lade eller gjøre:
Anders Frost haver været eders Tienere tro,
I skulle ikke andet spør.

27. Herr Anders Forst den duelig Mand,
forsvarer saa vel sin Ære:
Ville han af eder Orlov have,
hvi vilde I hannem det veire.

28. Det haver været sæd i Danmark,
I tør det ikke saa klage:
At hvilken Svend som ikke vil tiene,
da maa han Orlov tage.

29. Og der er ingen tilsammen viet,
uden Munken og han Kappe:
Hofmand rider og Hofmand bier,
hvor han kand tiene til Takke.

30. Det da svarede hannem Greve Herr Gert,
hannem lystet det ikke at høre.
Ingen maa fra sin Herre bortfare,
naar han lyster hannem at føre.

31. Hør du det kiære Niels Ebbesøn,
du snakker alt for lenge:
Enten skalt du af Danmark rømme,
eller jeg skal lade dig henge.

32. Fredelig est du hen kommen til mig,
Fredelig maa du henride:
Lod jeg det ikke alt for min Tro,
du skulde faa andet at vide.

33. En Førstelig Leyde have I mig given,
om jeg den ellers maa nyde:
Have I Greve Gert noget ont i sinde,
det kand eder selv fortryde.

34. Tyve maa I udi Galgen lade hænge,
baade for Ravn og Ørn;
Saa lettelig jeg ud af Dannemark,
ey rømmer fra Hustru og Børn.

35. Men skal jeg rømme af Fæderne Land bort,
fra Hustru og fra Børn saa smaa:
Uselig skulle I vist sige der af,
at I mig nogen Tiid faae.

36. Rider du bort Niels Ebbesøn,
jeg vil dig ingenlunde høre:
Eller jeg bryder min Brynie paa dig,
som jeg tør fuld vel giøre.

37. Aldrig saa nogen mig end saa red,
jeg torde jo fuld vel skelve:
Høre I Greve Gert, I see vel til,
og Mandelige vogte eder selv.

38. Du snakker mig meget til Meen og Mod,
Niels Ebbesøn efter din Villie:
Til i Morgen est du Fredlig for mig,
til Solen ganger til hvile.

39. Denne Dag ogsaa den anden til qvelde,
dem maa du have til frist;
Er jeg en ægte Greves Søn,
jeg bliver saa snart din Gest.

40. Greve Gert I er en hastig Mand,
der til en Herre saa from:
Hvor I med Magt kunde ikke komme frem,
I ride en anden Vey om.

41. Bortreed herr Niels Ebbesøn,
slog op med hviden Haand:
Greve Gert I lade eder mindes vel,
saa snart kommer jeg igien.

42. Niels Ebbesøn reed ad Veyen frem,
han hug sin Hest med spore:
og efter holt Greven og alle hans Mænd,
og ingen hannem følge torde.

43. Saa reed han bort ned snaren Ferd,
kom hiem udi sin Gaard:
Han klagede sig for sin væne Hustru,
spurde hende om bedste Raad.

44. Hil side I kiære Moder min,
og hvad give I for Raad:
Greven vil mig af Landet uddrive,
han undsagde mig i Gaar.

45. Tvende Kaar lagde han mig for uden skemt,
den Tredie var ikke god:
Jeg skulde hannem sverie eller rømme af Land,
eller henges, hans Ord saa stod.

46. Hvad Raad kand jeg optænke eller give,
jeg er en blysom Qvinde;
De verste Raad de bleve eders beste,
kunde I dem ellers paafinde.

47. De verste Raad de ere nu best,
kunde vi dem ellers paafinde;
Enten den Greve ihiel at slaa,
eller Huset over hannem brende.

48. I lade eders Heste til Smidie skikke,
og lade dem der beslaa;
Alle de Hager dem vende I frem,
eders Spore ingen kiende maa.

49. Alle de Hager dem vende I ind,
paa Sporet kand eder ingen kiende:
I lade det aldrig nogen Mand vide,
I lærde det af en Qvinde.

50. I æde og drikke min Dannes Svenne,
hver gjør sig fro og glade!
Naar denne Nat forgangen er,
da fange vi Dagen i Stad.

51. Ikke kommer Dagen førend Soelen Skin,
saa faa vi Tidende ny;
Hvilken Svend sin Herre er fast og tro,
han maa ikke fra hannem fly.

52. Op da stode de Hovmænd saa trøste,
de toge der Tieneste paa ny;
For uden Nield Ebbesøns Søster Søn,
han vilde da fra hannem fly.

53. De Hovmænd sore saa høy en Eed,
de vilde opsætte deris Liv;
Og ride med hannem saa dristelige frem,
hvor han vilde yppe den Kiv.

54. Saa rede de dem til Fruerlund,
der bunde de deres Heste;
Saa ginge de dem i Randers By,
den kullede Greve der at gæste.

55. Det var Herr Niels Ebbesøn,
han kom til Randers Bro:
Hvilken Svend som ikke vil følge med,
han tage sig Orlov nu.

56. Frem da gik han liden Svend Trøst,
han trode hannem allerbest;
Min Herre I give mig Orlog paa Stand,
og dertil Sadel og Hest.

57. Han begjærede Orlog og fik,
der til baade Sadel og Hest;
Den samme Dag førend Aften kom,
han tiende sin Herre best.

58. Niels Ebbesøn selv til Dørren reed,
som han fik da i sinde;
Han støtte der paa med skarpen Spiud,
som Greven selv var inde.

59. I stande op Herre af Søfvn saa brat,
I lade mig til eder ind;
Eders kiære broder Greve Henrich,
han haver mig til eder send.

60. Est du hid sendt af Broder min,
du lad dig ikke forlange;
Møde mig i Morgen udi Kloster-Kirke,
mellem Messe og Ottesang.

61. I lade eders Dreng til Dørren gaa,
tage Brevet som eder er send;
Og nu er Ribe saa hart belagt,
og Colding den er brend.

62. Ribe er bestaaldet en saa hart,
Colding og Vedel er brend;
Det vil jeg for sanden sige,
Niels Ebbesøn han er hengt.

63. Og er det sanden du siger for mig,
da ere de Tidende gode;
Du skalt holdes i Ære og Agt,
saa lenge vi leve baade.

64. I lade nu op, I tøve for lenge,
I lade det Bud indgaa;
Seyer er vundet, og Landet er tvingt,
er det som han siger fra.

65. Greven han ud af Vinduet saae,
han saae de blanke Spiude;
Saa usel jeg til Danmark kom,
Niels Ebbesøn holder her ude.

66. De støtte paa Dørren med Skiold og Spiud,
de Nagler ginge alle i stykke;
Est du her inde du kullede Greve,
en Skaale vi dig vil drikke.

67. Du sidde her ned Niels Ebbesøn,
vi ville os bedre forlige;
Sende vi Bud efter Hertug Henrich,
og saa Herr Claus Krumdige.

68. Ikke da sagde du saa udi gaar,
alt ud ved Randers Strand;
Du vilde da enten lade mig henge,
eller jeg skulde rømme af Land.

69. Det svarede Grevens liden smaa Dreng,
han var Niels Ebbesens Frende:
Lader du dig med Ord saa giekke,
hver Mand da blive I skiende.

70. Og det da meldte den sorte Svend,
fordi han var ikke hvid;
Vi legge nu ned denne lange Tale,
vi lade de Sværde bide.

71. Ikke haver jeg Slotte eller faste Borge,
At giemme saa riig en Fange;
I spare nu ikke de skarpe Sværde,
saa fast I lade dem gange.

72. Saa toge de den haarde Voghals,
udi sin gule Lok;
Saa hugde de hannem sit Hovet fra,
alt over den Senge-Stok.

73. Den Tiid at Greven var slagen ihiel,
og da sloge de paa Tromme;
De var Herr Niels Ebbesøn,
han vilde af Byen gange.

74. Han hastede strax ad Byen ud,
han torde ey lenger bie;
Der mødte hannem Herr Ove Hals,
han vilde hannem det forbiude.

75. Og hør du det Herr Ove Hals,
du gjør mig ingen Skade;
Du est min Svoger huld og tro,
du maa os fare lade.

76. Fuld vel veed jeg vort Svogerskab,
saa nær som de monne være;
Men du haver slagen min Herre ihiel,
jeg lader dig ikke fare.

77. Faaret breger og Gaasen kæger,
og Hanen gal paa Halde:
Herr Ove Hals blev Veyen trang,
ad de Holster monne han kalde.

78. Han kunde de Danske ey lenger bestaa,
ad de Holster monne han kalde;
Greven blev om Dagen slagen,
og ikke om Natten med alle.

79. Saa droge de ud deres gode Sverd,
Niels Ebbesøn vilde ikke vige;
Herr Ove Hals han Hovedet fra hug,
saa lagde de det tillige.

80. Niels Ebbesøn kom til Randers Bro,
der vanket saa gode Hug;
Det fant han da hin liden Svend Trøst,
som føre Orlog tog.

81. Niels Ebbesøn gaar over Randers Bro,
de Holster efter hannem haste;
Efter gaar han hin liden Svend Trøst,
og Broen han efter hannem kaste.

82. Tak have Niels Ebbesøns Søster Søn,
han var sin Morbroder tro;
Han kaste i Fiorden de Fieler saa brat,
de Holster funde ingen Bro.

83. Niels Ebbesøn, geste sig en Kierling,
hun havde ikkun toe Leve;
Den eene gav hun Niels Ebbesøn,
han slog den kullede Greve.

84. Gud bevare din Siæl Niels Ebbesøn,
Du varst en Dansker Held;
Saa giærne havde du dit Fæderne Land,
ved fremmede Giæster skild.

85. Christ signe og hver god Danne Svend,
som baade med Mund og Haand,
Uden Skempt og Tant med Flid og Tro,
vil tiene sit Fæderne Land.

*

Strofene er nummererte i oppskrifta. Over balladen står ei innleiing om den historiske bakgrunnen.

Oppskrift B

TSB C 25: Nils Ebbesen

Oppskrift: 1917 av Ole Mørk Sandvik etter Nils Nilsson Beitoaugen, Øystre Slidre, Valdres, Oppland.

Orig. ms.: NB Mus ms a 1815:1048, nr. 47, Sandviks manuskriptsamling (reinskrift), her gjengitt etter Ressem 2011.

Utan oppgjeven tittel.

*

1. Høre du kjære Nils Ebbesøn,
du være velkommen her;
hure staar hoven i Nørre Jutland
hvad er for Tidend' der.

*

Strofa er unummerert i manuskriptet.

TSB C 27 Dronning Margrete

Innleiing

Den svenske kongen Albrekt planlegg eit krigstog i Skåne. Han skriv eit fornærmande brev til dronning Margrete der han utfordrar henne til krig, kallar henne *munkedeie* [tenestekvinne i munkekloster] og lovar ikkje å ta noka hette på hovudet før han har lagt Danmark under seg. Dronning Margrete ber på si side ein av riddarane sine om å føre hæren hennar, men denne – tyske – riddaren nektar. I Vedels versjon av balladen heiter det då også at «hand vaar en mand saa falsk» (DgF III: 588). Deretter vender dronninga seg til den danske riddaren Iffuer Lycke, og det viser seg at han er trufast og utan svik og lovar å slåst for dronninga. Slaget endar med siger for dronning Margrete. Kong Albrekt blir teken til fange:

Saa bleff hand fangen, det vaar vden skemt,
de spente hannem Boien om Foed:
Saa førde de hannem til Helsingborg,
den Danske Droning imod
(DgF II: 590).

Kong Albrekt blir førd fram for dronninga og ber om nåde, men må ta si straff. Han blir sett i fengsel og får den vanærande tilleggsstraffa å bli kledd i blykåpe. Dessutan set dei på han ei diger, degraderande struthette (hette som smalnar i ein spiss).

Bakgrunnen for denne balladen er slaget ved Falköping i Västergötland (1389) mellom Albrekt av Mecklenburg, svensk konge frå 1364, og Margrete (1353–1412), dotter til Valdemar Atterdag. Margrete var norsk, dansk og svensk dronning under Kalmarunionen. Etter at Albrekts tyske leigehær tapte slaget ved Falköping, sat den tidlegare svenske kongen innesperra i fengsel til 1395.

Grundtvig meinte at balladen er så historisk «som det vel er muligt» og at «den maa være bleven til strax efter Begivenhederne» (DgF III: 567). Men andre forskarar, først og fremst den danske historikaren Kristian Erslev, har påvist ei rekkje feil og misforståingar i visetekstane, noko som «gjør det utroligt, at Folkevisen er digtet før ved Midten af det femtende Aarhundrede» (Hildeman

1950: 59–60). I nyare tid har både Karl-Ivar Hildeman og Bengt Jonsson arbeidd med dateringsproblematikken, utan å kome til sikre resultat (Hildeman 1950: 72–73. Jonsson 1990–1991: 246–250).

Det finst berre nokre brotstykke av den opphavleg danske balladen «Dronning Margrete» på norsk grunn. Etter alt å døme er Peder Syv kjelda for dei norske variantane, som er oppskrivne av Sophus Bugge og Hans Ross. L. M. Lindeman skreiv opp to melodiar til visa, ein frå Tuddal og ein frå Valdres. Ei av dei strofene som Bugge skreiv opp, etter to songarar frå Fyresdal og Vrådal, er trykt i Danmarks gamle Folkeviser:

Dei kaddar meg Magret Munkedeigja,
dæ monne dei paa meg ljúge:
eg hev 'kje legji mæ Munkjen eg,
bære fire Nettar å tjúge
(DgF III: 566).

Ho som kunne mest av «Dronning Margrete», jamvel om det ikkje var så mykje, bar sjølv det same namnet og heitte Margrete Knutsdotter Borgji (1800–1888). Margrete Knutsdotter var frå Fyresdal og song nokre fleire balladar i tillegg til denne (Jonsson & Solberg 2011: 576–577).

Utsyn 194

DgF 159

Oppskrift A

TSB C 27: Dronning Margrete

Oppskrift: *Kjempeviseboka* (Peder Syv), II, nr LXIV (trykkfeil for XLIV), s. 282–286.

Oppgjeven tittel: Dronning Margrete Valdemars Daatter, overvinder og fanger Konning Albret af Sverrige.

*

1. En standende Strid i Sverrige,
ogsaa i Vester Gytland:
Konning Albret og hans gode Hovmænd,
da agte sig ud af Land.

– Fordi da ligger Svenden udi Bojen. –

2. Og det springer nu saa vide,
saa vide om Sverrigs Krone:
Konning Albret med Rytter og Knegte,
Og de ville ind tiil Skaane.

3. De sparede ikke Kirker, de sparede ikke Kloster,
og intet hvad GUD tilhørde:
Der maatte undgielde saa mangen Mand,
som aldrig ilde gjorde.

4. Konning Albret sidder paa Axelvold,
han lader de Lønbreve skrive:
Sender han dem til Helsingborg,
Dronning Margrete at overgive.

5. Det svarede hun Dronning Magrete,
der hun de Feyde-Breve saae:
Nu raade GUD Fader i Himmerig,
mig haabes det bedre skal gaae.

6. Og det forbiude den øverste GUD,
den Sorrig skulde mig hænde:
Men vil GUD og de Danske Mænd,
paa Veyen vi hannem vende.

7. Og hun skrev hannem et andet igien,
som GUD gav hende tilraade:
Udi Medelby i Vester Gytheland,
der skulle I finde vor Naade.

8. Han skrev hende et andet igien,
som han fik i Hu og Sinde:
Det skal aldrig mine Landsmænd spørge,
jeg redes for nogen Qvinde.

9. Det var Dronning Margrete saa brad,
hun heder paa Svenne to:
I tale til Tydske Herr Paro,
bede hannem for mig indgaa.

10. Og høre I kiære Herr Paro
ville I hielpe mig af Vaande:
Og ville I drage i Striden for mig,
udi min Sted at stande.

11. Det svarede han Herr Paro,
han var en Mand saa falsk:
Ikke drager jeg til Sverrig udi Strid,

for tredive tusinde Mark.

12. Det var hin ædle Dronning Magrete,
hun lod det Lønbrev skrive:
Sende hun det til Skanderborg,
herr Iver Lykke at give.

13. Saa silde om en Aftens Stund,
da bleve de Breve udsende:
Saa aarle om anden Morgen Tid,
de komme den Herre til Hænde.

14. Ind kom han Herr Iver Lykke,
og steddes han for Bord:
Ville I mig noget min naadigste Frue,
hvorfore sende I mig Ord.

15. Og høre du det Herr Iver Lykke,
saa venlige beder jeg dig:
Og vil du fare til Sverriges Land,
at stande i Strid for mig.

16. Svarede der til herr Iver Lykke,
han var en Mand uden Falsk:
Og jeg vil drage til Sverrige i Aar,
skulle det end koste min Hals.

17. Saa skrev hun Kong Albret igien,
og hverken bedre eller verre:
For Axelvold i Gytheland,
der møde vi med vor Hær.

18. Det svarede han Konning Albret,
han agtede den Seyer at vinde:
Vilde hun ikkun den gode Frue,
sidde hos sin Rok at spinde.

19. Og han taler til sine gode Hovmænd,
alt over sit breede Bord:
Dronning Magrete og de Danske Mænd,
saa mangt et spottefuldt Ord.

20. Vi ville forlove vor Klæde-Sæd,
og Hetten ville vi ey bære,
Førre vi saa vunden all Danmark,
til Sverrig med stor Ære.

21. Vi ville forlove vor Klæde-Sæd,
aldrig med Sverd udride;
Førre vi saa vunden all Danmark,

og sove hos Dronningens Side.

22. Og de rede ud af Axelvold,
med fire tusinde Heste;
De havde saa skadelig i Hu og Sind,
de Danske vilde de gieste.

23. Og de rede over de grønne Enge,
vel atten tusinde i Skare:
De hørde ey Messe den signet Søndag,
saa ilde monne de fare.

24. De Danske sig og ey sømme lode,
de mødtes al paa den Hede:
At stride og sigte mod Kong Albret,
det var deres største Glæde.

25. Det skeede om en hellig Søndag,
der de monne Messen høre:
Siden fore de til Øresund,
og lode sig over føre.

26. Og de rede over de Skaanske Bierge,
og over de grønne Enge:
Det var stor Lyst at see der paa,
hvorledes deres Heste monne springe.

27. Og de rede ind over Sverriges Grentze,
de vare i Modet saa trøst:
Og der stod Folk og undrede paa,
Jorden ey under dem bryste.

28. Meldte det Herr Fikke Olufsøn
han saae de Danske Mænd komme:
Ikke ville vi stride mod dem i Dag,
det gaaer os lidet til fromme.

29. Det meldte Herre Konning Albret,
han reed under grønne Leide:
Est du redder for Dansk Mands Sværd,
da rid hen til en Side.

30. Aldrig saae I mig være saa red,
jeg torde jo fuld vel skelve;
Konning Albret I see vel til i Dag,
I kunde forvare eder selve.

31. Ikke skal det nogen Tid spørres om mig,
jeg torde jo yppe den Kiv;
Den fremmeste Mand jeg være vil,

der først skal vogte sit Liv.

32. Da meldte han det Herr Iver Lykke,
Han saae de Svenske komme:
I holde fast sammen I Danske Hovmænd,
de Svenske skulle for os rømme.

33. Det var Herr Fikke Olufsøn,
sin Hest kunde han vel ride;
Saa dristelig reed han de Danske imod,
sit Glavende først at bryde.

34. De Pile stunke saa høyt i Sky,
de Glavende ginge i stykke;
I træde nu frem I Danske Krigsmænd,
saa raabte herr Iver Lykke.

35. Det første Rid de sammen reed,
de Heldte vare alle saa sterke;
De Svendske maatte vige og give sig tabt,
de miste der Kongens Merke.

36. Meldte det Herr Konning Albret,
jeg maa paa Steden blive;
Den første Mand udi all denne Hær,
jeg vil mig fangen give.

37. Saa blev han fangen, det var uden Skemt,
de spente hannem Bojen om Foed;
Saa førde de hannem til Helsingborg,
den Danske Dronning imod.

38. Det var Herr Konning Albret,
han ind ad Dørren træn:
Det var hans Frenke Dronning Margrete,
hun stoed hannem op igien.

39. I være velkommen Konning Albret,
mig haver fast efter eder langet:
I skulle være Fadder ad det Barn,
jeg haver ved Munken fanget.

40. I Fior vi eder til Barsel bade,
og da vilde I ikke komme;
Nu ere I kommen til Kirkegang,
eder selv til liden fromme.

41. I kalde mig Margrete Munke-Deje,
den vil jeg ikke være:
Det sømmer fuld ilde en fattig Qvinde,

end siden en Dronning monne være.

42. I kallede mig Margrete Munke-Deje,
det monne I paa mig lyve;
Saa sandelig hielpe mig GUD af Nød,
det kom mig aldrig i Hue.

43. I have forsoren eders Klæde-Sæde,
at Hetten skulde I ey bære:
Førre I fik vundet all Danmark til Sverrige,
med stor Ære.

44. Den Kongelig Eed som I have soret,
den skulle I ikke bryde:
I skulle os gieste paa alle vore Slotte,
og Taarnet skulle I nyde.

45. Svarede han hende Konning Albert,
I ere en Velbyrdig Frue:
Beviser mig Naade, I ere vor Byrd,
saa liden er min Formue.

46. Min kiære Hertug I sige nu saa,
det skulde I have sagt os førre:
Der I skrev ud den Spot og Spee,
som I uden Sag lod høre.

47. I hente mig ind femten Alne Vadmel,
lader skære denne Herre en Hette:
Saa føre vi hannem til Mekelborg,
og lade der Striden tilsætte.

48. Kong Albret gaaer ad Kiøbenhavns Gade,
hannem sømmer baade Pris og Ære:
Og femten af de Svenske Riddere,
den Skrud monne efter hannem bære.

49. Hun lagde over hannem en Kaabe saa tung,
og den var støbt af Bly:
Hun bad hannem sidde der under saa længe,
til han spurde de Tidende ny.

50. Og der sad han udi Vinter siu,
hun lod sig da miskunde:
Saa drog han hiem baade fro og glad,
og døde paa Mekelborgske Grunde.

*

Strofene er nummererte i oppskrifta.

Oppskrift B

TSB C 27: Dronning Margrete

Oppskrift: 1860 av Ludvig Mathias Lindeman etter Lars Haraldsson
Lofthus/Kåsa, Tadal, Telemark.

Orig. ms.: NB Mus ms 2456/1860:203, nr. 31, Lindemans
manuskriptsamling, her gjengitt etter Ressem 2011.

Oppgjeven tittel: Kong Albret.

*

1. I være velkommen Kong Albret
mig haver fast efter eder længes,
I skulde være Fadder ad dette Barn
jeg haver med Munken fanget.
– For Idag ligger Svenden udi Boien. –

*

Strofa er unummerert i manuskriptet.

Oppskrift C

TSB C 27: Dronning Margrete

Oppskrift: 1865 av Ludvig Mathias Lindeman etter Halvor Nilsson Bråten,
Høllldalseige, Nordre-Aurdal, Valdres, Oppland.

Orig. ms.: NB Mus ms 6862a:578, nr. 37, Lindemans manuskriptsamling
(kladd), her gjengitt etter Ressem 2011.

Utan oppgjeven tittel.

*

1. Ifjor jeg dig til Barsøl ba
da vilde du ikke komme,
og nu er du kommen til Kirkegang
dig selv til liden Fromme
– Fordi da saa ligger den Svennen udi Bøjen. [n23](#)

*

Strofa er unummerert i manuskriptet.

Oppskrift D

TSB C 27: Dronning Margrete

Oppskrift: Udatert av Hans Ross etter Margrete Knutsdotter Borgji, Moland, Fyresdal, Telemark.

Orig. ms.: NFS Hans Ross II, 17

Oppgjeven tittel: Margret Munkedeigja

*

1. De du kadder meg Munkedeigja
de mone du paa meg ljuge
for eg hev' inki mæ Munkanne sovi
kon Nætanne fir 'aa tjuge.

2. I hente mig fimten Alnir Vallmaal
jeg vil skjere den Herre en Hette
so fylgjer vi ham til Skaane By
aa later^{v23} Strula(r)^{v24} paasette.

*

Strofene er unummererte i manuskriptet.

[TSB C 33 Kong Hans' bryllaup](#)

Innleiing

Kong Hans sit på Københavns slott og let skrive hemmelege brev til den jyske stormannen Erik Ottesen. Han skal reise utanlands og fri til ei hertugdotter på kongens vegner. Erik Ottesen får med seg eit stort følgje og segler til «Misen

Land», der hertugen og dotter hans held til. Den danske sendemannen får hertugen i tale og legg fram ærendet sitt, men hertugen vil ikkje gje noko sikkert svar med det same. Etter at danskane har venta i lang tid, går Erik Ottesen på nytt fram for hertugen, og det blir bestemt at det skal kastast terning om den vakre hertugdottera. Erik Ottesen har lukka med seg og vinn henne for danskekongen:

Den første Guld Terning, paa Bordet rand,
den løb, som det skulde være:
Den Danske Hoffmester den Iomfru vandt
til Kongens Hiertens kiære
(DgF III: 629).

Det finst fleire danske renessanseoppskrifter av denne seine, historiske balladen (DgF III: 616–634), og han er også oppskrivne frå nyare dansk tradisjon (DgF X: 413–415). Vedel trykte ein lett redigert tekst i si visebok (1591), og frå Vedel og sikkert fyrst og fremst Peder Syvs visebok (1695) har denne danske balladen kome inn i norsk tradisjon. Lindeman skreiv såleis opp den første strofa etter tre Telemarks-songarar (Ressem 2011: 316–318). Ein av desse songarane, Olav Kjetilsson Stigen (1809–1887) frå Tuddal, kunne ti balladar, som vart oppskrivne av Lindeman (1860) og av Bugge (1874). Heile tre av visene Olav Kjetilsson kunne var historiske (Jonsson & Solberg 2011: 186–187).

Den danske unionskongen Hans (1455–1513) gifte seg i 1478 med Christine av Sachsen, og det er opptakten til deira bryllaup balladen skildrar. Ei tid etter bryllaupet har så visa blitt til. Bengt Jonsson tenkjer seg at dette har skjedd i byrjinga av 1500-talet, blant anna fordi det nedertyske ordet *frøken* er bruka i teksten, eit ord som ikkje er belagt i svensk før i 1502 og i dansk noko seinare (Jonsson 1990–1991: 275–276).

Oppskrift A

TSB C 33: Kong Hans' bryllaup

Oppskrift: *Kjempeviseboka* (Peder Syv), Anden Part XLVII, s. 292–296

Oppgjeven tittel: Konning Hans fæster Frøiken Kirstine Churfyrstens Hertug Ernstes Daatter af Saxsen.

1. Konning Hans han sidder paa Kiøbenhavn,
han lader de Lønebreve skrive:
Og sender han dennem til Nørre Jutland,
Herr Erick Otteson at giefte.
– Der kom aldrig saa rig en Jomfru til Danmark. –
2. Det var Herr Erick Otteson,
der han de Lønebreve saae:
Han skød Vartaffel og Terning fra sig,
bad sadle Ganger graae.
3. Og de ledde ud hin skønne Ørk,
lagde paa forgyldene Mile;
End reed han til Kiøbenhavn,
førend han lystet at hvile.
4. Ind kom Herr Erick Otteson,
og steddes han for Bord:
Hvad ville I mig min naadige Herre,
hvi have I sendt mig Ord.
5. Høre I herr Erick Otteson,
I ere vor egen Mand:
I skulle fare til Misen i Aar,
bede om den Lillie Vand.
6. Og det var Herr Erick Otteson,
han blev saa brat at svare:
Skal jeg ind til Misen Land,
jeg kand ikke eene fare.
7. Herr Verner Paszbierg af Holbeck-Huus,
befaler jeg med eder fare:
Herr Claus Rønnaw paa Oringborg,
eder følger saa faur en Skare.
8. Der blev udlagt de Skib paa Strande,
De Baadsmænd glædes derved:
Den blide Bør saa herlig stod,
saavel deres Skib fremskred.
9. Og vunde de op deres Silke-Seyl,
saa høyt i forgyldene Raa:
De sætte Dannebroke i fremmer Stafn,
de lode til Saxen staa.
10. Kongen stander paa høyen Værn,

og seer han ud fra Lande:
Hisset seer jeg de Danske Skib,
de føre forgyldne Brande.

11. Jeg seer saa mange af de Danske Skibe,
de føre forgyldene Brande:
Christ signe hende liden Kirstine,
de agte hende vist til Haande.

12. Og de lagde ind udi den Havn,
kaste Anker paa hviden Sand:
De ædle Herrer af Danmark,
de trine der først paa Land.

13. Midt udi den Borgegaard,
der agslede de deres Skind:
Og saa gaae de i Høveloft,
for Hertugen af Saxen ind.

14. Hil sidde I Marggreven af Misen-Land
baade I og eders Kiære:
Den unge Konning af Dannemark,
beder om eders Daatter med Ære.

15. Han tog til sig de lukte Breve,
og læste han der paa:
Lov være GUD i Himmerig,
at jeg denne Daatter faa.

16. I ædle Riddere, I tage Vand,
I gaae med os til Bord:
I tøve hos os en liden Tiid,
vi vide eder Ansvar god.

17. Vare de dem der udi Maanet,
og de varede i tre;
Ikke kunde de Frøiken Kirstine faae
alt med deres Øyne at see.

18. Den klare Dag dages for Østen,
og Bølgen den blæsz blaa:
De ædle Riddere udaf Dannemark,
de gaae for Hertugen at staae.

19. Det var Hertug Ernst af Misen Land
han kalder paa Drostens sin;
I lede hin unge Frøiken Kirstine
for os i Sahlen ind.

20. Og otte da vare de Misenske Fruer,

hendes haar baade børste og flette:
Fire da vare de ædle Førstinder,
hendes Hovet Guld paasætte.

21. De sætte paa hende det Hovet-Guld,
det skinde som en Lue:
Det var belagt med dyrebare Steene,
det sømte den skønne Jomfrue.

22. Det var liden Kirstine saa bold,
hun ind ad Dørren træn,
hendes Fader og hendes Farbrødre tre,
de stande hende op igien.

23. Hendes Fader og hendes Farbrødre tre,
De stande hende op igjen;
De ædle Riddere af Danmark,
de ragte hende Haanden uden Meen.

24. Det var Hertug Ernst af Misen-Land,
han heder paa Smaa-Svend sin;
I hente Terning og Vartaffel,
bære det i Stuen ind.

25. Hertugen kaste de Terning fra sig,
De vare af røden Guld;
I kaste Herr Verner Paszberg,
thi I ere Kongen huld.

26. Det var Herr Verner Paszberg
han skiød de Terning fra sig:
Kaste I for mig Herr Claus Rønnaw,
thi I ere ældre end jeg.

27. Og det var Herr Claus Rønnaw,
han sætte de Terning fra sig:
Kaste I Danmarkes Hofmester for mig,
I ere langt ypper end jeg.

28. Det var Herr Erick Otteson,
tog Terning i sin Haand;
Hielp nu GUD Fader i Himmerig,
jeg vinder den Lillie Vand.

29. Den første Guld-Terning paa Bordet rand,
den løb som det skulde være;
Den Danske Hofmester den Jomfrue vandt
til Kongens Hiertens Kiære.

30. Længe tænkte Frøiken Kirstine ved sig,

og hende rand Taare paa Kind:
Skal jeg fare til Danmark ind,
saa langt fra Moder min.

31. Det var Hertugen af Saxen Land,
han tager sin Daatter at lære;
Det vil jeg for sanden sige,
det var af Tugt og Ære.

32. Vær kiær at Juder kiære Daatter min,
de ere baade trygge og tro;
Stunde du ey efter Sverriges Krone,
uden du den med Lempe kand faa.

33. Du bede got for fattige Enker,
som Faderløse Børn skulle føde;
Du bede got for de fattige Fanger,
lad dem i Taarnet ikke døe.

34. Og skatte du ikke den fattige Bonde,
jeg det ikke have vil;
Men fattes dig enten Guld eller Sølv,
du sige din Fader til.

35. Saa snart da var den sorte Jord,
med Silke saa vit overbred:
Det var Frøiken Kirstine lille,
hun blev til Karm udled.

36. De blæste saa sterk i Trommeter,
i deres forgyldene Liud;
Saa førde de den Frøiken i Strand,
de kallede hende Danmarkes Brud.

37. Saa vunde de op deres Silke Seyl,
saa høyt i forgyldene Raa:
Saa seylede de dem til Danmark,
fast mindre end Uger toe.

38. De strøge Seyl, lod Anker falde,
alt paa den hvide Sand;
De ædle Riddere af Danmark,
de løfte den Jomfru paa Land.

39. Den grønne Jord blev vit og bret,
med Silke og Sindal strød;
Den unge Konning med Riddere Skare,
drog sin kiære Brud imod.

40. De mødtes paa den grønne Vold,

Christ give det bliver til Gavn;
Den Herre fra Hest, den Jomfru fra Karm,
de toge hver anden i Favn.

*

Strofene er nummererte i oppskrifta.

Oppskrift B

TSB C 33: Kong Hans' bryllaup

Oppskrift: 1860 av Ludvig Mathias Lindeman etter Olav Kjetilsson Stigen,
Tuddal, Telemark.

Orig. ms.: NB Mus ms 2456/1860:203, nr. 18, Lindemans
manuskriptsamling, her gjengitt etter Ressem 2011.

Utan oppgjeven tittel.

*

1. Kong Hansen sidder paa Kjøbenhavn,
han lader de Løndebrev skrive,
saa sender han dem til nordre Jutteland
Erik Ottesen at gjæste.
– De føre ellers saa rike Jomfruge til Dannemark. –

*

Strofa er unummerert i manuskriptet.

Opplysningar om andre trykte utgåver finst i Ressem 2011. Der finst òg to
oppskrifter til av Lindeman, men tekstane i dei to skil seg lite frå Olav Kjetilsson
Stigens variant.

Forkortingar og litteratur

CCF: *Corpus Carminum Færoensium. Føroya kvæði I–VI*. Red.: S. Grundtvig m.
fl. København 1941–1972

DgF: *Danmarks gamle Folkeviser* I–XII. Red.: S. Grundtvig m. fl. København 1853–1863 (ny utg. 1966)

EFA: Etno-folkloristisk arkiv, Seksjon for kulturvitenskap, Institutt for arkeologi, historie, kultur- og religionsvitenskap, Universitetet i Bergen

NB: Nasjonalbiblioteket, Oslo

NFS: Norsk Folkeminnesamling, Institutt for kulturstudier, Universitet i Oslo

SMB: *Sveriges Medeltida Ballader* 1–5. Red.: B. Jonsson m. fl. Stockholm 1983–2001

TGM: Telemark og Grenland museum

Utsyn: *Utsyn yver gamall norsk folkevisedikting*. Red.: L. Heggstad m. fl. Kristiania 1912

*

Beyer, Absalon Pedersøn (red.) 1928. *Om Norgis Rige*. Utgave ved Harald Beyer. Bergen. F. Beyers Forlag.

Blom, Ådel Gjøstein og Olav Bø (red.) 1981. *Norske balladar*. Oslo. Det Norske Samlaget.

Eriksen, Anne 2002. «Mindre-Alv Erlingsson. Historie, sagn og andre fortellinger». I: Arne Bugge Amundsen m. fl. (red.): *Sagnomsust. Fortelling og virkelighet*. Oslo. Novus.

Grundtvig, Svend, Jørgen Bloch og Chr. Matras (red.) 1941–1972. *Føroya kvæði : Corpus carminum Faeroensium* I–VI. København. Munksgaard.

Grundtvig, Svend, Axel Olrik m. fl. (red.) [1853–1863] 1966. *Danmarks gamle Folkeviser* I–XII. København. Gyldendalske Boghandel.

Heggstad, Leiv og H. Grüner-Nielsen 1912. *Utsyn yver gamall norsk*

folkevisedikting. Kristiania. Olaf Norlis Forlag.

Helle, Knut 1999. «Alv Erlingsson.». I: *Norsk Biografisk Leksikon*. Oslo. Kunnskapsforlaget.

Hildeman, Karl-Ivar 1950. *Politiska visor från Sveriges senmedeltid*. Stockholm. Hugo Gebers Förlag.

Hildeman, Karl-Ivar 1985. *Tillbaka till balladen*. Stockholm. Svenskt visarkiv.

Hildeman, Karl-Ivar 1985. «Vreta klosterrov» I: *Tillbaka till balladen: uppsatser och essäer*. Stockholm. Svenskt visarkiv.

Hundreviseboka, sjå Vedel, Anders Sørensen 1851.

Jonsson, Bengt R. 1990–1991. «Bråvalla och Lena. Kring balladen SMB 56. II. Kap. 7 A. Lenavisan och forskningen: från Vedel till Schüek. Kap. 7 B. Historiska ballader från 1400- och 1500-talen: intertextualitet, influens, tendens». I: *Sumlén. Årsbok för vis- och folkmusikforskning*. Stockholm. Svenskt Visarkiv & Samfundet för Visforskning.

Jonsson, Bengt R., Margareta Jersild og Sven-Bertil Jansson (red.) 1983–2001. *Sveriges Medeltida Ballader 1–5*. Stockholm. Almquist & Wiksell.

Jonsson, Bengt R. og Olav Solberg 2011. «Vil du meg lyde». *Balladsångare i Telemark på 1800-talet*. Oslo. Novus.

Jonsson, Bengt R., Svale Solheim og Eva Danielson 1978. *The Types of the Scandinavian Medieval Ballad*. Oslo-Bergen-Tromsø. Universitetsforlaget.

Kjempeviseboka, sjå Syv, Peder 1695.

Landstad, Magnus B. [1853] 1968. *Norske Folkeviser*. Oslo. Norsk Folkeminnelag/Universitetsforlaget.

Liestøl, Knut 1941. «Margit Runarborgi». I: *Saga og folkeminne*. Oslo. Olaf Norlis Forlag.

Liestøl, Knut Moltke Moe [1920–1924] 1958–1959. *Norsk folkedikting. Folkeviser I–II*. Ny utgåve ved Olav Bø og Svale Solheim. Oslo. Samlaget.

Ressem, Astrid Nora (red.) 2011. *Norske middelalderballader. Melodier*. Bind 1. Oslo. Norsk visearchiv/Norsk Folkeminnelag/Aschehoug.

Rubow, Paul V. (red.) 1927. *Anders Sørensen Vedels Folkevisebog II*. København. Holbergselskabet af 23. september. J. Jørgensen & Co. Bogtrykkeri.

Solberg, Olav 2003. *Forteljingar om drap. Kriminalhistorier frå seinmellomalderen*. Bergen. Fagbokforlaget.

Solheim, Svale 1973. «Historie og munnleg historisk visetradisjon». I: *Norveg* 16. Oslo. Universitetsforlaget.

Syv, Peder 1695. *Et Hundrede udvalde Danske Viser om allehaande merkelige Krigs Bedriwt oc anden seldsom Eventyr, som sig her udi Riget ved gamle Kæmper, navnkundige Konger og ellers fornemme Personer begivet haver af Arilds Tid til denne nærværende Dag. Forøgede med det Andet Hundrede Viser om Danske Konger, Kæmper og Andre samt hosføyede Antegnelser til Lyst og Lærdom*. Kiøbenhavn. P.M. Høvffner.

Vedel, Anders Sørensen 1591. *It Hundrede vduaalde Danske Viser, Om allehaande Merckelige Krigs Bedriff, oc anden seldsom Euentyr, som sig her vdi Riget, ved Gamle Kemper, Naffnkundige Konger oc ellers forneme Personer begiffuet haffuer, aff arilds tid indtil denne neruærendis Dag*. Ribben. Hans Brun.

Noter:

[n1](#). Over ordet står: gangand?

[n2](#). I marginen står: (Snorer)

[n3](#). I marginen står: (skár)

[n4](#). Over ordet står: (aab e)

- [n5.](#) *I margen står:* (aab i)
- [n6.](#) *Over ordet står:* (sic)
- [n7.](#) *Over namnet står:* (sic)
- [n8.](#) *Over ordet står:* (aab.)
- [n9.](#) *Over ordet står:* [sic!]
- [n10.](#) *Samlarkommentar:* [Den samme Efterslæng til Visen brugte Hæge Aarmotes Fader, o.fl.]
- [n11.](#) (Biografi: Jonsson & Solberg 2011: 466–469)
- [n12.](#) (DgF III: 754)
- [n13.](#) (Blom & Bø 1981: 131–132)
- [n14.](#) (*Norsk Folkedikting VII. Folkeviser II:* 211–214)
- [n15.](#) (DgF III: 756)
- [n16.](#) *Over lina står:* (aab.)
- [n17.](#) *Under strofa står:* «(fruva Ingebjør)»
- [n18.](#) *I reinskripta står:* 6.=4.
- [n19.](#) *I reinskripta står:* 8.=4.
- [n20.](#) *Dei to første linene av strofa manglar (manglar òg i reinskripta).*
- [n21.](#) *Etter lina står det:* (Austad)
- [n22.](#) *Etter lina står det:* (Bygand.)
- [n23.](#) Under ordet står det: Vuggen
- [v1.](#) *Tittel i reinskripta:* Junker Strange og Jomfru Dagmaar
- [v2.](#) *Alternativ lese måte:* forvundet
- [v3.](#) *Alternativ lese måte:* ved
- [v4.](#) *Alternativ lese måte:* Jomfru
- [v5.](#) *retta frå:* deres
- [v6.](#) *retta frå:* Vei saa vide
- [v7.](#) *Tittel i reinskripta:* Falkus Lommansson og Tostein Davidson
- [v8.](#) *Alternativ lese måte:* han
- [v9.](#) *Alternativ lese måte:* si'

- [v10](#). *Alternativ lesesmåte*: mæ
- [v11](#). *Alternativ lesesmåte*: hun
- [v12](#). *Alternativ lesesmåte*: de oren
- [v13](#). *Alternativ lesesmåte*: hæne rennest
- [v14](#). *Alternativ lesesmåte*: fremmunde
- [v15](#). *Alternativ lesesmåte*: driste
- [v16](#). *Alternativ lesesmåte*: ho steig ti hesti
- [v17](#). *Alternativ lesesmåte*: turtelduen
- [v18](#). *Tittel i reinskriфта*: Here Kall liver frelaus.
- [v19](#). *Alternativ lesesmåte i reinskriфта*: renne
- [v20](#). *Alternativ lesesmåte i reinskriфта*: Di
- [v21](#). *Alternativ lesesmåte*: fan-ji
- [v22](#). *Alternativ lesesmåte*: drevi
- [v23](#). *Alternativ lesesmåte*: leter
- [v24](#). *Alternativ lesesmåte*: Struten

Historiske balladar er lastet ned gratis fra bokselskap.no